

Innehåll

ÖVERSIKT	3
Läroplanens grundidéer och waldorfpedagogiskt praxis	3
Inledning	3
Waldorfpedagogikens spirituella grund.....	4
Två grundläggande waldorfpedagogiska idéer	4
Uppfostran till frihet	5
Läroplanen och barnets utveckling	5
Kunskap och etik.....	6
Konst och konstnärlig undervisning.....	8
Elevernas bearbetning av ämnena – arbetsboken	10
Digitala färdigheter och kunskaper	10
Periodundervisning – skoldagens utformning	12
Utvärdering	13
Läraren.....	14
Individuella och sociala utvecklingsmotiv.....	14
ÄMNESDEL	16
SVENSKA.....	16
Mål.....	17
MATEMATIK	23
Mål.....	24
GEOGRAFI.....	29
Mål.....	30
ENGELSKA OCH ANDRA FRÄMMANDE SPRÅK	33
Mål i engelska	35
Mål i andra främmande språk	38
NATURVETENSKAPLIGA ÄMNER BIOLOGI – ASTRONOMI – FYSIK – KEMI	40
BIOLOGI.....	42
Mål.....	43
ASTRONOMI.....	45
Mål.....	46
FYSIK	47
Mål.....	48
KEMI	49
Mål.....	49

RELIGION	51
Mål	53
SAMHÄLLSKUNSKAP	55
Mål	56
HISTORIA	58
Mål	60
KONSTHISTORIA	62
Mål	63
KONST OCH HANTVERK	63
Mål	64
MUSIK	68
Mål	69
MAT OCH HÄLSA	71
Mål	72
GYMNASTIK OCH FRILUFTSLIV	75
Mål	76
EURYTHMI	78
Mål	79
DATAKUNSKAP/IKT	81
Mål	81
ELEVRÅDSARBETE	82
Mål	83
UTVÄRDERING	84

ÖVERSIKT

Läroplanens grundidéer och waldorfpedagogiskt praxis

Inledning

Principen om anpassad undervisning är central i waldorfpedagogiken. Läroplanens översiktsdel och den konkreta ämnesdelen har båda en ideell och allmän karaktär. Den konkreta realiseringen av planens innehåll och metoder måste ske med respekt för den enskilda elevens och elevgruppens förmågor och möjligheter. Läroplanens generella intensioner och den enskilda elevens behov av anpassad undervisning skapar en ram för skolans undervisning. Hänsyn till båda kommer att kräva en kontinuerlig utvärdering från skolans och lärarnas sida. Undervisningen måste ske i samförstånd med en konkret grupp elever, deras föräldrar, skolans ledning och förhållandet i samhället som helhet. Den åländska waldorfskolan bedriver ett lokalt läroplansarbete för att framhäva kulturella, geografiska och andra förhållanden av betydelse för skolans undervisning.

Waldorfskolan har en kunskapssyn som riktar sig mot framtiden. Det är framtidens generationer som går i dagens skola, och vår pedagogiska uppgift är att skapa förutsättningar för en positiv och hållbar utveckling under kommande år. Eleverna skall inte bara rustas för att möta dagens samhälle som det ser ut nu utan också för att kunna präglade framtiden på ett självständigt och nyskapande sätt. Eftersom det bara till en liten del går att förutsäga hur framtidens samhälle kommer att se ut, kommer en allsidig utveckling av förmågor och färdigheter att ge den bästa grunden för att möta framtidens utmaningar.

I waldorfpedagogiken betonas barnets individualitet som en källa till nyskapande och kreativitet. Pedagogikens målsättning är att skapa bästa möjliga förutsättningar för att det innersta och djupare sett, det heliga i varje människa ska komma till sin rätt. Lärarens och läroplanens uppgift är att vara en medhjälpare och inspirationskälla till att barnets individualitet och personliga egenart ska få så bra utvecklings- och tillväxtår som möjligt.

Likvärdigt med respekten för den enskilda individen är waldorfpedagogikens idé om att alla aktiviteter som är knutna till skolan skall inriktas mot det samhälle och det mångfald av kulturer som eleverna är deltagare i. Waldorfpedagogiken ser ingen motsättning i intensionen att ta till vara på det mest individuella i varje barn och att samtidigt anpassa pedagogiken till de krav och förväntningar som möter barnet från omvärlden. Både social kompetens och förmåga att tillgodogöra sig de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället, kommer att vara nödvändiga delar i en uppfostran till fria, självständiga människor. För det är bara i gemenskapen och i den aktuella kulturen och samhällssituationen som varje enskild människa kan hitta

sitt verksamhetsområde och sina möjligheter till ett liv i samklang med sina egna förmågor, åsikter och övertygelser.

Waldorfpedagogikens spirituella grund

Waldorfskolans pedagogik utvecklades av Rudolf Steiner med utgångspunkt i hans filosofiska och antroposofiska verksamhet. Antroposofin förhåller sig till människa, samhälle och natur på både ett spirituellt och ett materiellt sätt. Detta innebär att tillvarons materiella och förnimbara aspekter förbinds med icke förnimbara, spirituella komponenter. I antroposofin beskrivs människan som bestående av kropp, själ och ande, och människans andliga eller spirituella natur uppfattas som existerande utöver liv och död. På så sätt uppstår en människosyn som tillskriver alla människor något unikt och outgrundligt utöver de synliga förmågorna och färdigheterna.

Waldorfpedagogiken är å ena sidan riktad mot utvecklingen av en konkret livskunskap knuten till aktuella samhällliga och kulturella villkor. Å andra sidan strävar pedagogiken efter att möta varje enskilt barn med ödmjukhet och djup respekt. Denna respekt kommer också till uttryck i hur undervisningen förhåller sig till naturen och till kulturella, historiska och samhällliga företeelser.

Antroposofin fokuserar i stor grad på sammanhanget mellan den materiella och den spirituella aspekten på tillvaron, och waldorfpedagogiken hämtar inspiration till en human och ekologiskt orienterad etik från denna helhetssyn.

I undervisningen i skolan tas varken antroposofin eller element från den spirituella synen på tillvaron upp utan utgör endast en bakgrund till pedagogikens metodiska, didaktiska och förhållningsmässiga utformning. Waldorfskolan är religiöst och livssynsmässigt obunden.

Två grundläggande waldorfpedagogiska idéer

I huvudsak bygger waldorfpedagogiken på två grundläggande idékomplex. Det ena är betydelsen av att de tankemässiga, det emotionella och det handlingsmässiga står i ett fruktbart sammanhang. Kort sagt kan man säga att grunden till inläring och utveckling ligger i viljehandlingar som relateras till känslomässiga erfarenheter och som i sin tur knyts till intellektuell kunskap. Hur man i undervisningen förhåller sig till vilja och känsla, skapar grunden till utvecklingen av självständig omdömesförmåga och tillgodogörande av teoretiska kunskaper. Idén om sammanhanget mellan kognitiva, emotionella och viljemässiga element har sedan Platon varit en känd och praktiserad princip. Mest känd är kanske Pestalozzis tankar om huvudet, hjärtats och handens inläring.

Det andra centrala idékomplexet i waldorfpedagogiken hänger samman med en fyrdelad strukturering av människans natur. Dessa aspekter betecknades av Rudolf Steiner som den fysiska kroppen, eterkroppen, astralkroppen och jaget. Människans fysiska lemmar består av samma förnimbara substanser som också finns i resten av

världen, i sin renaste form som kemiska element. I det hänseendet är människan släkt med mineralriket. Eterkroppen är beteckningen på livskrafterna i människan och yttrar sig genom växande och formskapande, en egenskap människan delar med växtvärlden. Astralkroppen betecknar förmågan till kommunikation genom bland annat perception och rörelse och kan förstås i relationer som en disposition till följsamhet och reaktion i människans möte med sin omvärld. Denna egenskap delar människan med djuren. Jaget är sammankopplat med tänkandet, språkliga färdigheter och självförtroende. Med jaget antyder Rudolf Steiner en spirituellt aspekt hos människan. Dessa fyra väsensled uppfattas som dynamiska element i en levande helhet som ständigt utvecklas. På det sättet uppstår en människobild som förutom den fysiska kroppen innebär att liv, känslor och rörelse samt förmågan till språk, tanke och självinsikt också bör ingå i en komplett beskrivning av människans natur.

Var och en av de fyra aspekterna kräver sin egenartade användning av pedagogiken, och waldorfpedagogiken lägger vikt vid att det kroppsliga, det levande och det relationella skall tilltalas och tematiseras på olika sätt. Skolan ska sträva efter att ge barn och ungdomar den bästa grunden för att själva fritt orientera sig etiskt, politiskt, religiöst och tankemässigt.

Uppfostran till frihet

Idealet om en uppfostran till frihet är centralt i waldorfpedagogiken. Med frihet menas här inte som den största möjliga emancipation eller självförverkligande, utan som idealet att eleverna skall kunna utveckla sina förmågor och talanger på ett sådant sätt att de kan förhålla sig aktiva och ansvarstagande till sig själva och sin omvärld.

Frihetsbegreppet i waldorfpedagogiken hänger samman med utvecklingen av tänkandet, kunskap och handlingskompetens å den ena sidan, och sundhet, goda vanor och en känslomässig mognad å den andra. Således kan idealet om en uppfostran till frihet sägas förbinda de två grundläggande waldorfpedagogiska idéerna till en helhet. Utvecklingen av tänkandet, känsla och vilja i relation till upprättandet av en god kroppslig och konstitutionell grund hos eleverna, utgör frihetens grund i waldorfpedagogiken. Waldorfskolan strävar på detta sätt efter att tiden i skolan ska skapa en livspotential som kan realiseras på ständigt nya sätt i samklang med individens situation, ålder och egna beslut.

Läroplanen och barnets utveckling

Waldorfpedagogikens utvecklingsorientering handlar i första hand om att fokusera på vilken undervisningsform och vilken form av kommunikation som bäst svarar mot elevens förmågor och möjligheter till att lära sig och att utvecklas. Därför är det riktigare att tala om waldorfpedagogiken som utvecklingsdidaktisk hellre än utvecklingspsykologisk. Waldorfskolans utvecklingsidé gäller alltså primärt hur man ser på pedagogiska relationer, de arbetsformer och det lärostoff som fungerar bäst

för varje åldersgrupp. Skolgången innebär en gradvis didaktisk förvandling där stadigt nya undervisningsformer och nya fackkunskaper tas i bruk, där undervisningen ändrar karaktär och tema vartefter eleverna blir äldre.

Läroplanen är utformad så att den ämnesmässigt, didaktiskt och metodiskt utgör en helhet. Det vill säga att lärostoffet och arbetsätten tillsammans täcker de kunskaper och färdigheter som skolan har till uppgift att förvalta och förmedla. Planen strävar efter en sådan helhet på många plan: Från mytisk tid till kunskapssamhället, från tovning av ull till digitala färdigheter, från lokal kulturtradition till global solidaritet och förståelse. Både ämnen och arbetsätt har sin utgångspunkt i det nära och kända och går sen genom skolåren mer och mer i riktning mot komplexa och abstrakta sammanhang.

Waldorfskolans läroplan har därmed en dubbel intension. Å den ena sidan strävar planen efter att tilltala eleverna ämnesmässigt och didaktiskt i bästa möjliga samspel med deras egen inläring och utveckling. Å den andra sidan har planen en normativ karaktär och representerar ett helhetligt inläringstillfälle tematiskt fördelat på de olika årskurserna.

När det gäller den enskilda elevens inlärnings- och utvecklingssteg, förstås de bäst som en process där skolan bistår eleverna med att realisera och värdesätta sin egenart. Waldorfpedagogiken förhåller sig understödande och hjälpande till den processen, men har ingen förutfattad idé om vad det enskilda barnets individuella utveckling skall innehålla. Tanken är istället att waldorfskolan genom varierade och utvecklingsorienterade undervisningsformer ska kunna sporra de enskilda eleverna till att realisera precis sina förmågor och möjligheter i mötet med skolans ämnesmässiga, sociala och kulturella gemenskap.

Kunskap och etik

Waldorfpedagogiken har som ideal för hela skoltiden att eleverna ska ha bearbetat de centrala kunskapsmotiven inom alla skolämnen genom handledd erfarenhet, emotionell upplevelse och tankemässig förståelse. Ämnena bli därmed utvecklande arbetsfält för eleverna. Kunskapsbegreppet i den här läroplanen inkluderar färdigheter av praktisk, emotionell, teoretisk och social karaktär. Det fordrar en etisk syn på användandet av kunskapen i skolan. Kunskap förstått som handlingskompetens innebär att läroplanen måste vara etiskt orienterad i förhållande till kunskapens verksamma och formande kvaliteter.

Sett i ett globalt perspektiv är värden beroende av en typ av kunskap som fokuserar på helheten i samhället och i naturen, en kunskap om konsekvenserna av att ändra eller påverka kretslopp och processer. Samtidigt behövs det en djupare och mer inkluderande förståelse för världens olika kulturer och samhällsformer.

När eleverna lär känna och lär sig förstå världen och dess historik, skapas grunden till framtida verksamhet och nyskapande. Kunskap framstår i waldorfpedagogiken som förmedlaren och brobyggaren mellan de kunskaper och möjligheter som är kopplade till individen på den ena sidan och till samhället på den andra.

En väsentlig etisk aspekt av kunskap gäller den övergripande förståelseramen som relaterar vetande och färdigheter till en större omkrets av fenomen.

Waldorfpedagogiken står för bestämda värderingar när det gäller att skapa en etisk kontext till den kunskap eleverna arbetar med på skolan. Undervisningen präglas av en djup respekt, både för naturens storhet och mångfald och de olika kulturernas egenart. Ett element av vördnad kommer till uttryck i waldorfpedagogikens användande av kunskap, men också förmågan till kritisk reflektion måste inkluderas i en etisk kunskapsförståelse.

Det kommer att vara en viktig pedagogisk uppgift inom det växande kunskapssamhället att ge eleverna en grund för att tillägna sig, tolka och förstå tillgänglig information, samt att väcka deras intresse och lust till att skapa ny kunskap. En sådan grund läggs bland annat genom konstnärlig och hantverksmässig verksamhet. I dessa aktiviteter erfars det motstånd och den korrektion som följer av en konkretisering eller ett praktiskt utförande. På samma sätt kommer val av både material och utförande att kunna knytas till en kunskapsmässig orientering. På många sätt kan arbetet med både konst och hantverk innebära att det utvecklas en praktisk såväl som etisk intelligens.

Waldorfskolans läroplan innehåller en omfattande mängd ämnen men arbetsområdet inom varje ämnestema är präglad av koncentration och fördjupning. Ett sådant djup-perspektiv bidrar till att varje årskurs och varje undervisningstema kan erfaras av eleverna som nya och mer utvecklade inläringstillfällen. Att arbeta med en tematisk koncentration betyder att undervisningen får en exemplarisk karaktär, samtidigt som den ger elever och lärare tid till bearbetning och reflektion. Principen om fördjupning och rörelsen från det nära och konkreta till det globala och mer abstrakta sammanhangen genom årskurserna skapar tillsammans ett viktigt didaktiskt fundament för kunskapsinhämtningen. Nedan följer några exempel på hur ett etiskt förhållande till kunskap och undervisning kan se ut i praktiken.

Många waldorfskolor har knutit kontakt med en gård där eleverna regelbundet kan komma på besök. Varje årstid inbjuder till olika aktiviteter och erfarenheter som låter eleverna komma i kontakt med förindustriella livsrytmer och arbetsuppgifter. Det är också vanligt att man anlägger en skolträdgård där eleverna odlar egna grönsaker. Turer i skog och mark och på sjön hör till erfarenheterna i en klass. På så sätt knyts band till naturen och till de grundläggande arbetsuppgifter som hör samman med näring och hushåll.

Berättarkonst som undervisningsform betonar på många plan sammanhang i undervisningen. En berättelse har en röd tråd, en händelselinje som talar till elevernas erfarenheter och individuella upplevelser. Berättelsen skiljer sig från ren faktaframställning på så sätt att den skapar en konkret upplevbar ram runt det innehåll som förmedlas. När eleverna de första skolåren möter äventyr, legender och myter från olika kulturer, skapar det en klangvärld för barnets egen generella utveckling och för en vidare kunskapsinhämtning under senare skolår. Denna typ av berättelser kombinerar konkreta miljö- och naturskildringar med ett etiskt budskap. De kan vara en inspiration till att förstå djupare kulturella eller mänskliga aspekter

av tillvaron samtidigt som de förmedlar fakta. Samtalen och den muntliga undervisningsformen spelar därför en stor roll i waldorfskolan. En levande dialog mellan lärare och elev skapar en atmosfär av trygghet och betonar en socialt utvecklad förståelse.

Högre upp i klasserna skiftar undervisningen karaktär i riktning mot förståelse och uppdagande av sammanhang både i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena. Ett exempel på det kan vara att läraren genom sin undervisning ställer frågor på ett sådant sätt att eleverna själva kommer fram till principen bakom James Watts´ uppfinnande av ångmaskins-teknologin. I samband med det kommer de naturvetenskapliga, personligt biografiska och samhällsliga konsekvenserna av Watts´ epokgörande arbete att tas upp med eleverna. Kanske väljer klassen att sätta upp ett skådespel där denna historiska period ges ett konstnärligt uttryck.

I ett etiskt kunskapsperspektiv är det skolans uppgift att hjälpa eleverna få erfara sammanhang, tolka överordnade perspektiv samt att fylla på där något saknas. En reservoar av grundläggande kunskaper är en god utgångspunkt, men kunskapen som sådan kommer inte att upplevas som aktuell och livsnära där den inte har förankring både i personlig upplevelse av sammanhang och i en handlingskompetens. Kunskapens roll i waldorfskolan är att vara en del av den övergripande strävan till att hjälpa barnen att finna sig tillrätta i världen, men också till att ge dem insikt och mod att förändra den. Verkliga kunskaper innebär självinsikt och sakkunskap förenad med förmågan till handling.

Konst och konstnärlig undervisning

Konst och konstnärlig verksamhet genomtränger de flesta aspekter av waldorfpedagogiken. Bland annat gäller det undervisningen i alla ämnen, skolans arkitektoniska utformning, lärarens utbildning, skolans möteskultur och sociala umgängesformer.

I waldorfpedagogiken existerar det ett släktskap mellan idén om en uppfostran till frihet och skolans praktiserande av konstnärlig verksamhet. På ett motsvarande sätt som frihet och ansvar hänger samman, kommer konstnärliga uttrycksformer att realiseras i mötet med olika rambetingelser och begränsningar. I waldorfskolan utgör läroplanens ämnesmässiga innehåll en sådan ram för användandet av konst i undervisningen. Det ämnesmässiga utgör materialet för det konstnärliga bearbetandet, och konsten öppnar upp för övande, tvärvetenskapligt arbete, åskådliggörande och uppväckande av kreativa förmågor i samband med faktainläring. Därför existerar det inte någon motsättning mellan faktainläring och ett konstnärligt arbetssätt i waldorfskolan.

I waldorfskolan ska undervisningen å ena sidan vara konstnärligt utformad av läraren, å andra sidan ska elevernas lärande genomgående ledsagas av konstnärligt inspirerade bearbetningsformer. På så sätt förespråkar waldorfskolan principen om att både undervisning och inläring stärks genom integration av konstnärliga arbetsformer. Det ligger i konstens natur att uttryckssättet kan varieras och

anpassas till olika inlärningssituationer och -behov. En konstnärligt utformad undervisning ska kunna koppla ihop allmänna ämnesmässiga teman med en individuellt utformad "dramaturgi" eller "kolorit". Därmed konkretiseras undervisningsinnehållet, och lärarens engagemang och begeistring i ämnet synliggörs. På motsvarande sätt ges eleverna möjligheter till att göra en mängd egna val när undervisningstemat ska bearbetas. Överallt där det konstnärliga är integrerat i skolans pedagogiska verksamhet, skapas det frihetsrum där elever och lärare kan öva kreativa färdigheter och facklig fördjupning. Waldorfpedagogiken bygger på en tillit till konst.

Om man följer undervisningen i en klass under en skoldag, kan man se hur konstnärligt övande och etisk medvetenhet är närvarande på olika sätt. I de lägre klasserna börjar dagen oftast med aktiviteter som sång, flöjtspel, rörelse, recitation och kanske en eller flera sociala lekar. Därefter följer ofta ett samtal mellan lärare och elever omkring temat i undervisningen. Eleverna har sovit på det nya som presenterades dagen innan, och nu är uppgiften att skapa ett bra samtal runt förståelsen och implikationen av det aktuella ämnet. Målet är att utveckla en god samtalskultur. Efter samtalet är det dags för elevens eget arbete. Ofta sker bearbetandet i form av att eleverna skriver, ritar och formger egna arbetsböcker där ett individuellt bearbetat återgivande av temat nedtecknas. I tillägg till arbetsboken använder man i waldorfskolan en mängd andra bearbetningsformer där konstnärliga, hantverksmässiga och teoretiska element integreras. Lektionen avslutas med att läraren går igenom det nya stoffet för dagen. Beroende av ämne och årskurs använder läraren olika konstnärligt inspirerade arbetssätt. Det kan vara berättarkonst som genom visualisering och dramatisering framställer historiskt stoff. Det kan vara estetisk tillrättalagda experiment i fysik eller kemi, rörelseövningar inom matematik, eller teckning och modellering i biologi, för att nämna några möjligheter. Senare på dagen kommer eleverna att på motsvarande sätt möta en estetiskt präglad pedagogik i främmande språk, modersmål och matematik.

Förutom att undervisningen i teoretiska ämnen är konstnärligt bearbetade, så finns också estetiska ämnen och hantverksämnen, som har stor betydelse i waldorfskolan. Beroende på årskurs har eleverna varje vecka flera timmar i ämnen som musik, eurytmi, drama, målning, teckning, modellering och en mängd hantverk. Inom dessa ämnen läggs tyngdpunkten på teknik och hantverksmässigt övande vid sidan av det estetiska uttrycket. På motsvarande sätt som de teoretiska ämnena innehåller konstnärliga arbetsformer, försöker man i konst- och hantverksämnena att arbeta med metodiska, tekniska, historiska och andra teoretiska element utifrån idén att teori och praktik hör ihop.

Förutom konstnärliga ämnen och arbetssätt i undervisningen, spelar konsten också en framträdande roll i förhållande till skolans och skolområdes utformning. Många av nordens waldorfskolor har uppfört skolbyggnader i antroposofisk byggnadsstil. Arkitekturen där präglas av formriktighet och frodigt bruk av färger, samtidigt som byggnaderna ska vara funktionella och skapa en estetisk ram runt skollivet.

Elevernas bearbetning av ämnena – arbetsboken

En viktig del av elevernas inläring sker genom att de tillverkar sina egna arbetsböcker eller använder andra uttrycksformer för att bearbeta ämnet. Arbetsboken används regelbundet i teoretiska ämnen. De första skolåren används boken till att öva bokstäver, tal och formteckning samt till att eleverna ritar ut innehållet i lärarens berättelser. I samband med den första skriv- och läsinläringen skriver eleverna enkla meningar ur berättelsestoffet. Senare utvecklar de sig till längre avskrifter och diktat och så småningom till egna texter som utformas individuellt eller i samarbete. Från klass 5–6 författar eleverna genomgående sina egna texter utifrån undervisningen. Övergången mellan att skriva av eller skriva diktat till att skriva egna texter sker gradvis redan från tredje klass och hänger samman med vilket ämne som undervisas.

Högre upp i klasserna upptar självkomponerade texter från undervisningen stora delar av arbetsboken. Boken utformas så vackert som möjligt. Det ger utrymme för ett kontinuerligt övande av utformning av både skrift och bild. På det sättet övas skriftspråk och formuleringsförmåga kontinuerligt över ämnesgränserna.

Vid sidan av arbetsboken används en mängd andra former för facklig bearbetning i waldorfskolan. Det kan vara allt från samlingar av uppgifter i matematik och språk till stora projekt där en eller flera klasser bearbetar och presenterar ett tema med användande av olika presentationstekniker.

Digitala färdigheter och kunskaper

Den digitala tekniken har under några få år förändrat världen. Aldrig förr har en teknologisk revolution varit så genomgripande och berört människor och natur på ett sådant komplext och omfattande sätt. Digital teknik kännetecknas av att den å ena sidan är osynligt närvarande i organiseringen av nästan alla samhällets funktioner. Å den andra sidan intar digitala medier en central och synlig roll i yrkesliv, utbildning och fritid.

På kort tid har den digitala teknikens ständiga närvaro öppnat för helt nya aktivitetsformer. En genomgripande interaktion mellan människor och maskiner har möjliggjorts. Det har uppstått en digital kultur där text, tal, bilder och ljud kan användas, kombineras och kommuniceras med stor grad av frihet. Allt tyder på att denna utveckling bara är i början och att människor under de närmsta åren kommer att skapa och använda digital teknik allt mer.

För skolan innebär det utmaningar på flera plan. Waldorfpedagogiken med sin lika betoning på barnens och samhällets perspektiv, vill å den ena sidan betona att digitala medier har en självklar plats i skolan, legitimerat genom teknikens centrala plats i samhället som helhet. Å den andra sidan vill pedagogiken reflektera över konsekvenserna av de digitala mediernas påverkan på barn och ungas utveckling, inläring, kommunikation och kultur. En sådan reflektion vill försöka ge en nyanserad och dynamisk bild av den digitala teknikens roll inom waldorfpedagogiken.

Waldorfskolans allmänna förhållningssätt innebär i detta sammanhang att den digitala teknikens plats i läroplanen måste ses i relation till hela skoltiden och till pedagogikens utvecklingsdidaktiska rättesnören. Digitala mediers plats i skolan måste stå i relation till elevernas utvecklings- och inlärningsmöjligheter och inordnas i ett ämnesövergripande perspektiv. Principiellt kan det uttryckas så att de synliga aspekterna av den digitala tekniken under skoltid ska kunna behärskas på ett självständigt, funktionellt och medvetet sätt. De osynliga aspekterna av tekniken tas upp som tema vartefter eleverna gradvis utvecklar förståelse och kritiska förmåga i förhållande till användandet och närvaron av digital teknik.

I waldorfpedagogiken innebär digital teknik element av:

- hantverk: konkreta användarfärdigheter
- konst: förmåga att uttrycka sig och att kommunicera digitalt
- teoretisk kunskap: förståelse för teknikens hård- och mjukvara, förmåga till att inhämta och använda digitalt förmedlad information
- inläring genom digitala inlärningsverktyg
- kritisk reflektion och handlingskompetens: bedöma teknikens effekter och förmåga till aktivt, reflekterande användande samt källkritiska färdigheter
- kompensation: utökande av tillfällena till fysisk rörelse, sinnesupplevelser, närhet till människor och natur; ett ökat fokus på erfarenheter av "icke-teknisk natur"

Under de första skolåren spelar användandet av digital teknik en mycket liten roll i waldorfpedagogiken. Här betonas undervisningsformer, kommunikation och känslomässig och rörelserelaterad uttrycksförmåga som inte ska vara av teknisk natur. Detta grundar sig på pedagogikens syn på människan och på dess didaktiska struktur. Under dessa årskurser läggs primärt grunden för en digital kompetens genom utveckling av samma grundkunskaper som senare kan användas av digital teknik. En sådan betoning av de icke-mediala erfarenheterna fortsätter upp genom hela skolgången, medan den digitala kompetensen efterhand utvecklas parallellt med detta.

På mellanstadiet får eleverna bekanta sig med grundläggande former för digital teknik. Vikten läggs på att utvecklas användarfärdigheter i enkel ord- och bildbehandling och enkel kommunikation via e-post och internet. De redskaps- och hantverksmässiga sidorna av tekniken betonas, samtidigt som grundprinciperna för nätvetenskap och "digital etik" bildar tema.

Högstadiet innebär att förståelsen av den digitala tekniken kommer mer i förgrunden. Hur är en dator uppbyggd? Vilka komponenter innehåller den och hur fungerar de? Vilka typer av programvaror finns det och hur används de? Inom waldorfpedagogiken intar denna typ av kunskap en viktig roll eftersom den bidrar till att främja självständighet och en möjlighet till ett aktivt skapande och deltagande från elevens sida.

Eleverna blir skickligare i att använda tekniken och integrerar den i sin bearbetning av undervisningen i olika former av digitala arbetsböcker och konstnärliga uttryck. Utvecklingen av en digital kulturförståelse knyts till mer omfattande etiskt och källkritiskt betraktande, samtidigt som eleverna i projektarbete kan få erfarenhet av både fördelar och nackdelar med att arbeta digitalt.

Waldorfpedagogiken anser att de tidiga skolårens principer om inläring genom konkreta fysiska erfarenheter, genom rörelse, rikt sammansatta sinnes- och känslorferfarenheter som en viktig förberedelse för vidareutvecklingen av den digitala kompetensen. Genom övande i levande och akustiskt klingande språk och musik, genom materiella och fysiska konst- eller hantverksuttryck skolas och utvecklas precis de grundfärdigheter som senare kan tas i bruk med digitala redskap. Lärarens närvaro som en ansvarsfull, deltagande och förmedlande vuxen öppnar upp för en engagerad och situationsanpassad undervisning de första skolåren. I den mänskliga gemenskapen bland barn och vuxna på skolan sker det varje dag något oväntat på gott och ont. Den konkreta livserfarenheten som växer ut ur skollivets nödvändiga mellanmänskliga improvisationer, skapar ett etiskt fundament för de friare interaktionsformer som är möjliga inom digitala kultur- och kommunikationsformer.

Periodundervisning – skoldagens utformning

I waldorfskolan genomförs största delen av den teoretiska undervisningen i perioder om två till fem veckor. Skoldagen börjar med en dubbeltimme som är 90 minuter lång, där periodundervisningen äger rum. Över en längre tidsrymd sysselsätter sig klassen varje dag med ett bestämt tema, något som inviterar till facklig fördjupning både för elever och lärare. Denna arbetsform bjuder på goda möjligheter till projekt, grupparbete och ämnesövergripande inslag. Periodens projektkaraktär skapar också tillfällen för självständigt forskande hos eleverna.

Efter dubbeltimmen (morgonperioden) kommer olika ämneslektioner. Ämnen som kräver regelbundet övande, och som har som mål att upparbeta färdigheter, undervisas i fasta veckotimmar under hela året. Enskilda ämnen, som svenska och matematik, ges både som periodundervisning och som fasta veckotimmar. Skolan strävar efter lägga schemat så att modersmål, främmande språk, matematik och konstnärliga ämnen kommer mitt på dagen, medan lektionerna i gymnastik och hantverk läggs sist. Indelningen bygger på en tredelning av skoldagen där undervisningen börjar med teoretiska ämnen, fortsätter med ämnen som betonar ibruktagande av färdigheter (övningstimmar) och avslutar med ämnen där rörelse och vilja är framträdande (praktiska ämnen). Detta skapar en möjlighet att medvetet eller omedvetet bearbeta morgonperioden genom de andra lektionerna som ligger senare på dagen. Skoldagen får samtidigt en trivselfrämjande rytmisk variation.

Utvärdering

De utvärderingsformer som används i waldorfskolan är en integrerad del av pedagogiken. De bygger på principen om klart samband mellan å ena sidan undervisningens metod, innehåll och delmål och å andra sidan innehållet och formen på det omdöme som ges. Den metodiska, ämnesmässiga och pedagogiska utvecklingen som gäller undervisningen genom grundskolans årskurser, ska därför följas av en motsvarande utvecklingstanke för utvärderingsformen.

Utvärderingen kan dessutom vid behov göras så att den är jämförbar med den kommunala skolans krav på utvärdering. Detta för att för den enskilda eleven underlätta eventuellt byte av skolform och vidareutbildning.

Målet med utvärderingen är att stimulera till lärande och att medvetandegöra ämnesrelaterade utmaningar, samtidigt som eleven sporras till ökad insikt i sin egen utveckling och stötts i sin tro på egna förmågor och möjligheter. Återkopplingen ska säkra öppenhet och förutsägbarhet och bidra till ett gott samarbete mellan elev, målsman och lärare. Det ska också framgå var eleven ämnesmässigt befinner sig i förhållande till målet.

Waldorfskolan använder ett brett spektrum av utvärderingsformer, från korta råd och kommentarer på vägen, via systematiska muntliga och skriftliga återkopplingar, till det sammanfattande läsårsbrevet. I återkopplingen läggs speciell vikt vid positiva aspekter av skolarbetet, något som inte står i motsättning till principen om att skolan ska göra sanna och realistiska bedömningar. För en mer detaljerad beskrivning se kapitlet utvärdering i ämnesdelen av läroplanen.

Utöver de rent ämnesmässiga aspekterna som förståelse, kunskaper och färdigheter, både teoretiska och praktiska, ska utvärderingen förhålla sig till moment som deltagande, insatsvilja, intresse, uthållighet, självständighet, samarbetsförmåga och omdöme. Också elevens färdigheter i skriftlig, muntlig och konstnärlig framställning inkluderas i utvärderingen.

I linje med waldorfpedagogikens utvecklingstanke antar utvärdering och återkoppling stadigt nya former anpassade till elevernas mognadsnivå och självinsikt. De första skolåren riktas den mer övergripande utvärderingen direkt till föräldrarna, medan eleverna får löpande utvärdering i inläringssituationen eller genom direkt återkoppling. Gradvis blir eleverna också delaktiga i mer övergripande utvärderingar. Utvärderingsformen tar hela tiden hänsyn till varje elevs individuella inlärningsförmåga, medan resultat och nivå inom olika ämnen får större betydelse efter hand, i takt med den ökade förmågan till självbedömning och kritisk självreflektion hos eleven.

Utbildning och uppfostran till frihet innebär utveckling av förmågan till självutvärdering, både ämnesmässigt, socialt och praktiskt. Förmågan till självbedömning övas på ett medvetet sätt genom alla skolåren. Till exempel är det genomgående övande förhållningssättet i estetiska ämnen och hantverksämnen ett lämpligt område för utveckling av dessa förmågor. Den egna, fria

utvärderingsförmågan som är målet i de högsta klasserna (i gymnasiet), blir en förmåga att medvetandegöra grunderna till egna val.

Läraren

Lärarens arbete sträcker sig från att verka i den pedagogiska takt som krävs för att vinna tillit hos barn och unga, till kreativ undervisning, självständigt läroplansarbete och skolförvaltning. Å den ena sidan är läraren inom waldorfpedagogiken barnets följeslagare och närmsta bundsförvant, å den andra sidan är han/hon en representant för samhället i mötet med barnen och deras målsmän.

Waldorfskolans idé om en uppfostran till frihet har betydelse för lärarens arbete och undervisning. Lärarens omdöme är viktigt när det gäller att anpassa skolarbetet till klassens och den enskilda elevens särskilda förutsättningar och behov. Inom regelverkets ramar tillskrivs lärarna vid waldorfskolor en yrkesmässig autonomi med det ansvar och den förpliktelse som följer med en sådan position.

Waldorfpedagogiken lägger således ett stort fackmannamässigt och socialt ansvar på läraren. När det gäller undervisningsämnena förväntas det att läraren håller sig uppdaterad både när det gäller innehåll och undervisningsmetoder. Lärarens sociala uppgifter är knutna till ett mellanmänniskt ansvar inför elever, målsmän och kollegor och till de utmaningar i samarbete som detta innebär. Genom sitt arbete på skolan förvaltar läraren en särskilt känslig del av det offentliga rummet. Lärarens frihet till att kunna göra individuella värderingar när det gäller en enskild elev eller klass, ska därför inte göras oberoende av skolan som helhet. Lärarens verksamhet är skolans ansvar, och hans eller hennes yrkesutövande ska ske i samklang med skolans ledning, kvalitetsplanen och waldorfskolans läroplan.

Waldorfpedagogikens ideal om en konstnärligt utformad undervisning ställer också läraren inför vissa utmaningar. Det faktamässiga innehållet i undervisningen ska på olika sätt knytas till konstnärliga uttrycksformer och till ämnesövergripande arbetsuppgifter för eleverna. Här sätts dagligen lärarens kreativa förmåga på prov.

En lärare inom waldorfskolan behöver därför ständigt befinna sig i en process av eget övande när det gäller att utveckla ämnesmässiga kunskaper, förmåga till förmedling och hantering av sociala förpliktelser. I waldorfläroarbete och på skolans kollegiemöten ingår element av konstnärligt övande och pedagogiskt-antroposofiskt studiearbete som har som mål att inspirera till yrkesmässig och personlig utveckling.

Lärarens engagemang i egen utveckling ställs i relation till hans eller hennes arbete med att bistå barn och unga på deras utvecklingsväg.

Individuella och sociala utvecklingsmotiv

Waldorfskolans pedagogik grundar sig på en spirituellt utvecklingsidé, förstått på så sätt att skolan har hela människans utvecklingsbehov som motiv för sitt arbete. Sett

i ett sådant perspektiv behöver inte en begåvning inom ett bestämt område eller en specifik inlärningssvårighet vara till hinder för att en elev i stort följer klassens ämnesmässiga utvecklingsväg. Waldorfpedagogiken strävar efter att hjälpa och utmana den enskilda eleven i förhållande till dess behov och förmågor. En övergripande värdering av varje elevs situation tar också hänsyn till värdet av att arbeta i en gemenskap och värdet av att ge eller ta emot hjälp när det behövs.

Studerar man den kognitiva utvecklingsnivån i en klass i någon av de första årskurserna, kommer man att kunna se en stor spridning. Det kan vara flera års skillnad i färdigheter inom ett ämne. Men även elever med mycket olika förutsättningar kan med glädje och behållning fördjupa sig i en engagerande undervisning där levande berättelser, konst och hantverksaktiviteter ingår. Med klassen som bas får de som behöver det, extra hjälp eller extra utmaningar. Waldorfpedagogiken betonar på detta sätt ett socialt element som bygger upp solidaritet och gemenskap. Barnen lär sig att bli trygga med varandra och inbördes konkurrens begränsas.

Genom att räkna med betydelsen av gemenskapen i klassen strävar waldorfpedagogiken efter en jämvikt mellan utvecklingen av individuella färdigheter och social kompetens. En konstnärligt inspirerad undervisningsmetod ger rum för individen att utmanas och utvecklas i klassens övergripande arbetsmiljö. Den enskilda elevens lärande under en lektion kommer alltid att vara individuell. Lärarens berättande kommer att uppfattas olika beroende på vem som lyssnar och arbetsboken och andra praktiska uppgifter utförs helt individuellt. Waldorfskolans undervisning är sammansatt på ett sådant sätt att enskilda element starkare betonar gemenskapen, medan andra typer av uppgifter eller teman är inriktade mot att den enskilde kan arbeta självständigt utifrån sina egna förutsättningar.

Genom den rikliga mängd möjligheter som finns för eleverna att bearbeta undervisningen ges samtidigt läraren och hemmet ett bra underlag för att utvärdera elevens kunskaper och utveckling. Läraren kan iaktta och utvärdera elevens färdigheter mot bakgrunden av en mängd varierande uppgifter och prestationer. På så sätt kan både skolan och hemmet skapa sig en bild av elevens situation, och läraren kan utforma undervisningen så att den bjuder på utmaningar samtidigt som den ligger innanför det eleven klarar av.

ÄMNESDEL

SVENSKA

Språket, och då speciellt vårt modersmål, har två huvudsyften. Samtidigt som det är en del i skapandet av den enskilda individens identitet, så är det också vägen in i ett socialt sammanhang. Vi lär oss språk hela livet i en kontinuerlig process. Språk är det centrala ämnet för utbildning och kultur, för att förstå och respektera främmande kulturer, både historiskt och i vår tids globala verklighet.

Att tillägna sig språket är helt centralt i all undervisning. Språket stimulerar vår tanke, det berör våra känslor på gott och ont, det driver oss till handling. Språket har tusenåriga rötter och har på vägen fram till vår tid samlat på sig en nästan outsinlig källa av namn och begrepp, kunskaper och influenser, insyn i människan och utblick i världen. Mångfaldiga språkliga fenomen som metaforer, onomatopoetiska ord, beskrivande namn och idiom framställer språket som en värld av rikedom och skönhet som inte alltid kan förstås av endast rationella begrepp. Det är poetens och författarens instrument och medium, det är bäraren av allt från det djupaste religiösa och filosofiska till vardagens trivialiteter. Språket utvecklas ständigt såväl i den enskilda individen som i den större språkgemenskapen.

När svenska blir ett skolämne är det nödvändigt att dela upp det i olika områden; skrivning, läsning och tal. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att i den växande människan utgör lärandet av språket, att tala, skriva och läsa en helhet. Därför bör uppdelningen av svenskämnet i skolan ske med eftertanke och med hänsyn till elevernas ålder och utveckling.

Undervisningen i svenska bör vara en upptäcktsresa i litteraturens mångfaldiga värld av drama, berättelser och dikt, men också en daglig övning i genrer, stiltyper och formuleringsnyanser som kan sätta ord på elevens upplevelser, på hennes eller hans egen väg till sig själv och till andra, till filosofin, konsten och vetenskapen. På denna väg har grammatiken en framstående plats i undervisningen. Också grammatiken innebär en upptäcktsresa i språkets egen värld. Här kan eleven i många år bibringas och själv utforska ordklasser, böjningsformer, satsdelar, ordklasser o.s.v., kort sagt ta del av språkets egen struktur och lagbundenhet.

Helt grundläggande, och speciellt för waldorfskolan, är att den ämnesmässiga utvecklingen tar sin utgångspunkt i livfulla, bildrika berättelser som barnen på ett naturligt sätt kan förbinda sig med. Gradvis införs så ett mer analyserande, abstraherande element i undervisningen, men på ett sådant sätt att eleverna fortsättningsvis har möjlighet att tillägna sig begreppen genom eget arbete. Denna lite längre väg understöder en djupare förankring av språk och begrepp, och bidrar i väsentlig mån till waldorfskolans mål att hela människan ska tas i anspråk i takt med sin egen utveckling.

Utvecklingen av färdigheter och kunskaper i waldorfskolans undervisning i svenska, har hela tiden en hög aktivitetsnivå. Ett viktigt kännetecken är att eleverna utifrån inre bilder tecknar former som blir till bokstäver och att de skriver innan de läser. Läsinläringen börjar som en aktiv bildprocess och går från det konkreta till det abstrakta tills det att det slutligen är en stillsam verksamhet där den enda rörelsen är ögonens. Från att läsa ett enkelt ord till att läsa meningar, till att förstå längre sammanhang och hela berättelser, till att förstå och ta ställning till budskap eller att läsa mellan raderna, ja helt till man lär sig att tolka dikter och många andra slags texter, handlar det hela tiden om att lära sig att läsa på en ny nivå. Skolans uppgift är att lära eleven att läsa många gånger.

Muntliga färdigheter har en stor plats i waldorfskolan. En återspeglning av lärarens många muntliga framställningar, är elevens egna berättelser och återberättandet, deras egna tolkningar och samtal om lärostoffet i de allra flesta ämnen, men speciellt i svenska. I detta grundliga arbete ligger en säkerhet i att eleven har tillägnat sig och förstått innehållet i ämnet. Detta sätt att arbeta har sin egen form som utgår från elevernas ålder och mognadsnivå.

Minst lika centralt är utvecklingen av elevens skriftliga färdigheter. Erfarenheten visar att alla barn blir skriftligt produktiva när de har något att skriva om, det vill säga när de har blivit berörda av något i sitt inre. Den enskilt störta källan till de texter eleverna producerar är undervisningen av huvudämnena under morgonperioden. Läraren hjälper under de första åren till med att utforma texterna men vartefter sätter eleverna sig egen personliga prägel på och kompletterar texterna utifrån egna upplevelser, eget läsande, egna undersökningar eller genom grupparbete.

Svenskämnet är traditionellt ett brett ämne och blir därmed en naturlig bas för mötet med all slags texter, för reflexioner, debatt och värderingar av nästan alla slags former för mänsklig kultur och uttryck. Det fundamentala i waldorfskolan är dock direktkontakten, ansikte mot ansikte, eleverna emellan och mellan lärare och elev. Här är dialogen och det levande ordet den förmedlande bron.

Mål

Klass 3

Muntligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- delta aktivt och samarbeta med andra i det muntliga arbetet med vers och dikt, ordlekar, rim och rytm
- uttala tydligt, i kör och självständigt, strofer från verser och dikter
- framföra texter för kamrater
- följa kända regler för genomförande av lekar och andra gemensamma aktiviteter

- ✚ känna igen och kunna återge enskilda språkljud och diftonger
- ✚ särskilja och återge stavelser och andra rytmer i språket, byta ut ljud, hitta rimord
- ✚ lyssna till lärarens och kamraternas berättelser
- ✚ återberätta handlingen i berättelser och lyfta fram det som eleven själv tyckte var viktigt
- ✚ berätta om något som eleven intresserar sig för, har upplevt eller tänkt på
- ✚ delta aktivt i och praktisera regler för samtal om lärostoff och andra teman
- ✚ ge och ta emot besked

Skriftligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till alla ljud-bokstavskombinationer, bokstavsnamn och ordningen i alfabetet
- ✚ använda och experimentera med bokstäverna
- ✚ känna till något om huvuddragen i skriftspråket
- ✚ skriva högfrekventa ord korrekt och försöka skriva lågfrekventa ord utifrån kända mönster
- ✚ skriva av en gemensam text från papper eller från tavlan
- ✚ skriva egna berättelser utgående från berättelsestoff, lärostoff och upplevelser
- ✚ skriva dikt och brev
- ✚ använda skrivstil
- ✚ läsa kända verser, dikter och sångtexter tillsammans med andra
- ✚ känna igen och läsa strofer och ord från kända texter
- ✚ läsa gemensamma texter och egna texter
- ✚ försöka läsa nonsensord
- ✚ läsa okända texter högt och tyst i enlighet med den enskildes läsutveckling
- ✚ berätta om det man har läst

Ämnesövergripande språkanvändning

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ delta aktivt och i samarbete med andra i arbetet med språk och rörelse

- ✚ prova att mima ord och uttryck och att gissa när andra mimar, lära sig några ord på teckenspråk
- ✚ uttrycka en roll i enkla improvisationer och dramatiseringar
- ✚ använda olika stiltyper, färger, layout och marginaler för att utforma textsidor
- ✚ framställa känt innehåll från berättelse- och lärostoffet i text och bild

Kultur och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ samtala om innehåll och form i sånger, ramsor, dikter och berättelser från inhemska och andra språkliga källor
- ✚ lära sig att framföra en dikt på något annat språk än svenska, något nordiskt språk eller något språk som är representerat i klassen
- ✚ samtala om ljud, rytm och melodi i dikter på andra språk än svenska
- ✚ samtala om ord och fasta uttryck i språket förr och nu
- ✚ jämföra talspråk och skriftspråk
- ✚ känna till termer som ord, bokstav, ljud, vokal, konsonant, stavelse, stam, ändelse, ordföljd, mening, stycke och skiljetecken

Klass 6

Muntligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ framföra och lära sig utantill dikter och andra litterära texter på svenska och på andra språk, ensam och tillsammans med andra
- ✚ delta aktivt i arbete med skådespel, improvisationer och presentationer
- ✚ lyssna till andra, uttrycka egna åsikter och visa respekt för andras
- ✚ återge en berättelse sett från en av personernas perspektiv, eller med en bestämd språklig stil och stämning
- ✚ samtala om skönlitterära texter, deras innehåll och språkliga särdrag
- ✚ presentera ett ämne som eleven har goda kunskaper om
- ✚ ge hjälpsam respons på andras muntliga framföranden

Skriftligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ läsa längre texter, både skönlitteratur och sakprosa

- ✚ använda sig av olika strategier för att läsa olika typer av texter
- ✚ läsa högt så att innehållet förmedlas till åhörarna
- ✚ berätta om innehållet i det man har läst, som sammandrag eller utifrån bestämda, givna perspektiv
- ✚ göra recensioner muntligt och skriftligt
- ✚ skriva sammanhängande med personlig och funktionell handstil
- ✚ strukturera text efter tidsföljd och tema och skapa sammanhang mellan meningar och stycken
- ✚ använda uppslagsverk och ordböcker
- ✚ skriva eget sammandrag av lärostoffet (arbetsbok)
- ✚ använda facklitteratur som referens
- ✚ skriva skönlitterära texter utgående från innehållet i ett bearbetat lärostoff, eller med känd skönlitteratur som modell
- ✚ skriftligt göra en enkel beskrivning av ett objekt, händelseförlopp eller en plats
- ✚ skriva texter i olika genrer, ensam och tillsammans med andra
- ✚ presentera egna poetiska och dramatiska texter
- ✚ läsa exempel på äldre texter och lyssna till olika dialekter

Ämnesövergripande språkanvändning

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ skapa sammanhållna texter med bilder, dekorationer och varierat skrivsätt till en större helhet, där form och innehåll understöder varandra
- ✚ använda sång, musik och rörelse i framföranden och presentationer
- ✚ delta i att dramatisera ett innehåll och framförande med hjälp av text, musik och scenkonstnärliga verktyg

Kultur och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till och beskriva ordklasserna och deras morfologiska särdrag, deras funktion i språket och inbördes släktskap
- ✚ känna till rättskrivningsreglerna
- ✚ känna till satsdelarna subjekt, predikat och objekt
- ✚ känna till och veta vad vanliga talesätt och låneord betyder

- ✚ samtala om olika sätt, språkligt och innehållsmässigt, att beskriva människor och deras liv i äldre och nyare litteratur
- ✚ samtala om olika sätt att samspela med andra människor med språk och gester, förr och nu och i olika språkliga kulturer
- ✚ förstå innehållet i enklare litterära texter på norska och danska

Klass 9

Muntligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ läsa flytande och med god förståelse olika texttyper
- ✚ framföra dikter ur vår inhemska litteraturskatt, ensam eller tillsammans med andra
- ✚ referera lästa texter
- ✚ framföra egna åsikter i diskussioner och på ett sakligt sätt kunna återge andras argumentation
- ✚ redogöra för hur val av språkbruk kan ha en positiv inverkan på andras självbild och bidra till en inkluderande gemenskap
- ✚ känna till vanlig mötesteknik och dokumentation och kunna genomföra diskussioner och processer som bakgrund till ett bra beslut
- ✚ delta i samtal om central litteratur och andra konstnärliga verk
- ✚ genomföra enkla föredrag, presentationer, tolkande uppläsning, rollspel och dramatisering, anpassade till olika åhörargrupper

Skriftligt språk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ skriva ortografiskt och grammatiskt korrekt och kunna använda kunskap om de viktigaste stilistiska verktygen på ett sätt som står i förhållande till ämne, genre och mottagare
- ✚ läsa och skriva texter inom olika genrer
- ✚ läsa och förstå enklare text på norska och danska
- ✚ förmedla en personlig tolkning och egna läsupplevelser av olika skönlitterära verk, teaterstycken eller filmer, med innehållsreferat, genrebedömning, stil- och personkaraktistik och författarens plan eller mening med texten/verket
- ✚ värdera och korrigerar egna texter med hjälp av kunskap om språk och text

- ✚ använda ordbehandling för arkivering och systematisering av det egna arbetet samtidigt som handskriften upprätthålls och vidareutvecklas
- ✚ använda texter från bibliotek, internet och massmedia på ett kritiskt sätt, diskutera texterna och referera till använda källor
- ✚ plocka ut det essentiella ur en text och kunna återge det
- ✚ göra en exakt beskrivning av ett objekt
- ✚ använda fantasin till att berätta en spännande historia

Ämnesövergripande språkanvändning

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ utforma en arbetsbok i litteratur med självständig bearbetning av ett givet ämne med biografiskt, litterärt och kulturhistoriskt innehåll och med en konstnärlig utformning i skrift, vinjetter och egna bilder
- ✚ värdera estetiska uttryckssätt i texter hämtade från informations- och underhållningsmedier, reklam och konst och reflektera över hur vi påverkas av ljud, språk och bilder
- ✚ redogöra för grundläggande principer för personskydd och upphovsrätt i samband med publicering och användande av andras texter
- ✚ hitta språkliga särdrag i den egna närmiljön och jämföra med andra dialekter
- ✚ förklara några likheter och skillnader mellan tal- och skriftspråk
- ✚ förklara med hjälp av begrepp från grammatik och språklära hur man bygger upp en text

Kultur och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ ge exempel på förhållandet mellan liv och diktning hos någon inhemsk författare
- ✚ ge uttryck för centrala etiska och litterära problemställningar från inhemsk och europeisk diktning under 1900-talet och känna till exempel där centrala teman återfinns i modern diktning
- ✚ känna till minoriteters språkliga rättigheter
- ✚ känna till Ålands språkliga bakgrund och ställning idag
- ✚ ha god insikt i hur språket har påverkats och påverkas av samhällets utveckling och av andra språk
- ✚ använda ett rikt ordförråd
- ✚ undersöka och analysera språkbruk och språkskillnader

MATEMATIK

Matematiken är ett universellt språk, oumbärligt som redskap i de naturvetenskapliga ämnena, och samtidigt en egen logisk värld med klart estetiska värden. Det är ett kunskapsområde som har gett lösningar på otaliga problem inom en mängd helt olika ämnesområden och har därför mer och mer blivit ett nyckelområde i den högteknologiska världen. Förutom detta så ger ämnet en inblick i hur vårt eget tänkande arbetar och utvecklas. Ämnet upplevs både objektivt och extensivt på samma gång och det leder till att matematiken som skolämne står i en klass för sig.

Matematiken följer också en naturlig progression. Förenklat framställt går den till exempel en väg från de hela talen genom de rationella och irrationella talen till de komplexa talen. På varje nytt stadium står vi inför utvidgning av elevernas begreppssfär, språng i abstraktionsförmågan som för de flesta elever är ett inre drama med både växtvärk och lyckokänslor. Ämnet ställer därför stora krav på pedagogen.

Som skolämne tilltalar matematiken och ger näring till olika aspekter av den växande människan. Å ena sidan finns talen som har sin bas i räkning som aktivitet och som leder in i olika räkneoperationer och deras tillämpning på verkligheten. Å andra sidan finns bilderna, formen, som har sin utveckling i den geometriska världen av linjer, ytor och volymer. Att låta det växa fram en matematisk förbindelse mellan tal och geometriska former, blir därför en viktig pedagogisk nyckel. Här synliggörs bit efter bit av ett sammanhang mellan olika delar av människans erfarenhetsområden. Det skapar tillit till tänkandet och att sann erfarenhet är möjlig.

Ett centralt mål är att ge eleven inblick i grundläggande matematiska begrepp och metoder och ett medel till att analysera betingelser och förutsättningar vid problemlösning. Matematiska kunskaper bidrar till den moderna människans förmåga att ta del i och ställning till samhällets vidare utveckling.

Om vägen fram till en sådan utveckling ska ge största möjliga utbyte, bör den genomföras i takt med barnets inre utveckling. Waldorfskolan knyter därför arbetet i matematik nära samman med en helhetssyn på olika stadier i barnets utveckling. Tre huvudriktningar kan urskiljas. I förskolan och i de lägre årskurserna knyts arbetet med matematik i huvudsak samman med kroppslig aktivitet, i de mellersta årskurserna och fram mot puberteten arbetas främst med en mängd olika sätt att konkret använda tal och former, och först efter 12-års åldern tar man steg för steg den intellektuella förmågan till abstraktion i fullt bruk. Den grundläggande matematiken bör i största möjliga mån förankras i varje enskild elev, så att algebran och den övriga abstrakta matematiken växer fram som en inre nödvändighet, när tankeförmågan är tillräckligt utvecklad. Då byggs en starkare förbindelse i den

uppväxande människan mellan det konkreta och det abstrakta, mellan aktivitet i det yttre och aktivitet i det inre. En reell handlingskompetens är uttalat mål.

Ämnet är inte lika lätt för alla. Samtidigt knyts det prestige till att lyckas med matematik både för elever och föräldrar. Bemästrar man matematiken, är det ofta synonymt med intellektuell kapacitet och med att vara "duktig i skolan". Ett mål är därför att göra undervisningen rik på konkreta situationer där problemlösningen lockar fram kreativitet och uppfinningsrikedom, och där ett gott praktiskt handlag och tillvägagångssätt kan ha lika stor matematiskt värde som ett mer teoretiskt. Många av matematikens uppgifter är präglade av enkelhet och skönhet, och en lång rad fenomen i talens och formernas värld har en slående estetik av största pedagogiska värde. Dessa är hela vägen motiverande ledsagare i elevens väg till matematiska färdigheter. Samtidigt är detta ett ämne som ställer krav på elevens eget arbete. Det är många saker som måste övas, tabeller och regler måste läras in och precision och noggrannhet utvecklas. Kravet på lärarna är att allt detta ska sättas in i ett sammanhang som är pedagogiskt, mångsidigt och bra strukturerat.

Mål

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven

- ✚ Får kännedom om matematikens logiska och abstrakta uppbyggnad
- ✚ Får tilltro till det egna tänkandet och till en förmåga att klara av problemlösning på egen hand, även när frågeställningen inte är av matematisk natur
- ✚ Får insikter i grundläggande matematiska begrepp och metoder, en förmåga att vid problemlösning analysera förutsättningar och villkor, att söka efter och tillämpa användbara begrepp och metoder
- ✚ Utvecklar en bedömningsförmåga rörande hantering av siffermaterial och diagram i media, reklam, statistik och annat offentligt material
- ✚ Förstår den roll matematik spelat och spelar i den historiska utvecklingen och i anknytning till detta ge orientering om några enkla matematiska modeller
- ✚ Utvecklar en förmåga att å ena sidan "räkna i huvudet", å andra sidan använda miniräknare eller dator för numeriskt arbete
- ✚ Utvecklar en förtrogenhet med att muntligt eller skriftligt redogöra för en tankegång

Matematikundervisningen bör därutöver främja

- ✚ Fördomsfrihet vid undersökandet av nya problem och kritisk utvärdering
- ✚ En realistisk uppfattning om egna möjligheter och begränsningar samt upplevelser av glädje över ens eget kunnande

- ✚ Erhållande av impulser för att lösa även sådana problem som fordrar ett nytt betraktelsesätt samt de upplevelser av frihet som en dylik problemlösning medför
- ✚ En saklig inställning till matematiken så att inte ogrundade över- och undervärderingar kan uppstå

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleven ska kunna

- ✚ räkna till 1000 och tillbaka och ha en klar förståelse av mängder upp till 100
- ✚ ha insikt i positionssystemet
- ✚ ha förståelse för överslagsräkning som utvecklar självständiga reflektioner och självförtroende att ta i tu med olika problem
- ✚ utföra huvudräkning med addition, subtraktion, översiktlig multiplikation upp till 1000 och division upp till 100
- ✚ behärska multiplikationstabellerna: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 25, 50, 100; inlärningen underlättas när tabellerna övas in genom rytm och rörelse
- ✚ se sammanhanget mellan multiplikation och division
- ✚ behärska uppställning av hela tal upp till 1000 inom addition, subtraktion och multiplikation
- ✚ ställa upp och lösa enkla divisionstal
- ✚ upptäcka och åskådliggöra talmönster och lagbundenheter i kända tabeller
- ✚ rita symmetriformer och lösa symmetriuppgifter
- ✚ utföra horisontala och vertikala speglingar
- ✚ rita vanliga geometriska former
- ✚ ha uppövat en formkänsla genom formteckning som sedan vidarearbetas och -utvecklas inom andra ämnesområden som bl.a. teckning, handarbete, eurytmi och målning.
- ✚ känna igen geometriska grundformer genom praktiska uppgifter
- ✚ genom många och grundliga konkreta övningar med icke standardiserade mått komma fram till standardiserade mått
- ✚ använda begreppen: mm, cm, meter, km, gram, hg, kg, liter, dl
- ✚ lösa enklare uppgifter som handlar om tid, dagar och timmar
- ✚ kunna göra överslag med ovan nämnda begrepp

- ✚ genom praktisk övning utveckla förmågan att jämföra konkreta storlekar i längd och vikt
- ✚ utföra praktiska räkneoperationer med pengar upp till 1000 euro
- ✚ illustrera tal-regelbundenheter

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ behärska räkning med hela tal och decimaltal inom de fyra räknesätten
- ✚ utveckla och använda huvudräkning inom de fyra räknesätten och inom procenträkning
- ✚ göra överslag inom olika uppgifter för att få ett nöjaktigt preliminärt svar
- ✚ använda och beskriva tallinje
- ✚ räkna med hela tal, decimaltal, procent, promille och bråk
- ✚ förvandla bråk till decimaltal
- ✚ ha förståelse för jämna tal, udda tal, primtal och kvadrattal
- ✚ förstå de viktigaste delbarhetsreglerna
- ✚ hitta gemensam nämnare för bråk och kunna räkna addition, subtraktion, division och multiplikation med bråk
- ✚ argumentera för och förklara lösningar på olika problem
- ✚ ha förståelse för och kunskaper om praktisk räkning med procent och uträkning av ränta med formler
- ✚ göra enkel bokföring
- ✚ göra upp en enkel budget
- ✚ känna till och kunna hantera uppgifter som handlar om att köpa och sälja
- ✚ förstå begreppen brutto, netto och rabatt
- ✚ behärska enkel bokstavsräkning inom addition och subtraktion
- ✚ behärska frihandsgeometri – som t.ex. 3-, 4-, 5-delade former, sammanflätade former och spiraler, förvandlingsformer och omvända former
- ✚ använda verktyg som passare, linjal och gradskiva rätt och med precision

- ✚ känna igen och använda enkla geometriska beteckningar och begrepp som area, omkrets, centrum, radie, diameter, korda, sekant, tangent, båge, sida och höjd.
- ✚ göra grundkonstruktioner och vinkelkonstruktioner med cirkeln som grund
- ✚ göra estetiska och geometriska mönster och tydliggöra karakteristiska drag med hjälp av färger
- ✚ vara förtrolig med hur man mäter vinklar
- ✚ känna till begreppen räta, trubbiga och spetsiga vinklar, normaler och paralleller
- ✚ avbilda vinklar med passare och linjal
- ✚ känna till beviset för vinkelsumman i en triangel
- ✚ framställa geometriskt och förstå Pythagoras sats
- ✚ välja adekvata mätinstrument och utföra praktisk mätning i vardagen
- ✚ göra överslag när det gäller mätning av längd, vikt, yta, vinkel och tid
- ✚ förvandla måttenheter och avrunda dem
- ✚ samla och redovisa data på ett överskådligt sätt inom olika ämnen
- ✚ läsa, förstå och upprätta tabeller och diagram inom olika ämnesområden
- ✚ systematisera och strukturera tal
- ✚ känna till elementära och konkreta begrepp om sannolikhet
- ✚ få insikt i den historiska bakgrunden till den matematiska utvecklingen
- ✚ känna till historiska bakgrunder till några enskilda matematiker och hur de kom fram till sina resultat
- ✚ känna till några historiska matematiska system och kunna förstå och använda romerska siffror

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ jämföra och räkna om heltal, decimaltal, bråk, procent och promille och uttrycka sådana tal på olika sätt
- ✚ räkna med det digitala talsystemet och omvandla tal med olika baser
- ✚ räkna med bråk, utföra division med bråktal och förenkla bråk

- ✚ använda faktorer, potenser, kvadratrötter och primtal i beräkningar
- ✚ utveckla, använda och redogöra för metoder i huvudräkning, överslagsräkning och skriftlig räkning med de fyra räknesätten
- ✚ behandla och faktorisera enkla algebraiska uttryck, och räkna med formler, parenteser och bråkuttryck med ett led eller enkla polynomer i nämnaren
- ✚ lösa ekvationer och olikheter av första graden och enkla ekvationer med två okända både algebraiskt och geometriskt
- ✚ upprätta budget och göra beräkningar gällande privatekonomin
- ✚ ge exempel på hur tal och variabler kan användas i undersökningar, experiment, praktisk och teoretisk problemlösning och i projekt med teknologi och design
- ✚ använda proportioner och utföra beräkningar i praktiska situationer som kräver förståelse för proportionalitetstänkande
- ✚ känna till och använda grundbegreppen i mängdlära och elementär mängdalgebra
- ✚ utforska, experimentera med och formulera logiska resonemang med hjälp av geometriska idéer och redogöra för geometriska förhållanden som har stor betydelse i teknologi, konst och arkitektur
- ✚ analysera egenskaper hos två- och tredimensionella figurer och använda dem i samband med konstruktioner och beräkningar
- ✚ göra och förklara geometriska konstruktioner och avbildningar med passare och linjal och andra hjälpmedel
- ✚ använda likformighet och Pythagoras sats vid beräkning av okända storlekar
- ✚ tolka och göra ritningar och perspektivteckningar med flera gränspunkter
- ✚ rita geometriska figurer som är härledda ur räknesorterna (ellips =additionskurva osv.)
- ✚ använda koordinater för att avbilda figurer och utröna egenskaper hos enkla geometriska former
- ✚ använda de vanligaste geometriska formerna i konstruktioner
- ✚ göra överslag över och beräkna längd, omkrets, vinkel, area, volym och tid, samt använda och ändra skalor
- ✚ välja passande måtenheter, förklara sammanhang och räkna om mellan olika enheter, använda och värdera mätinstrument och mätmetoder vid praktisk mätning, diskutera precision och noggrannhet vid mätning.

- ✚ redogöra för talet π (pi) och använda det i beräkningar av omkrets, area och volym
- ✚ genomföra undersökningar och använda databaser för att söka efter och analysera statistisk data, visa källkritik
- ✚ ordna och gruppera data, räkna ut och diskutera median, medeltal, genomsnitt och variationsbredd, presentera data med och utan digitala verktyg
- ✚ undersöka sannolikhet genom experiment och beräkning av exempel från vardagshändelser, lekar och spel
- ✚ beskriva utfall och uttrycka sannolikhet som bråk, procent och decimaltal
- ✚ visa med exempel och hitta möjliga lösningar på enkla kombinatoriska problem
- ✚ konstruera, på papper och digitalt, funktioner som beskriver numeriska sammanhang och praktiska situationer, tolka dem och översätta mellan olika sätt att visa funktioner, som grafer, tabeller, formler och text
- ✚ identifiera och utnyttja proportionalitetens egenskaper, omvänd proportionalitet, linjära och enkla kvadratiske funktioner, och ge exempel på praktiska situationer som kan beskrivas med dessa funktioner
- ✚ känna till ursprunget till olika talsystem (2, 5, 10, 12, 20)
- ✚ ha kunskap om några matematikers liv och forskning, till exempel Pythagoras, Arkimedes, Kepler, Gauss och Abel, och känna till något om de drivkrafter som ligger bakom matematikens utveckling

GEOGRAFI

Traditionellt har geografiämnet två aspekter, en fysisk- geomorfologisk och en social-kulturrehistorisk. I waldorfskolans läroplan sammanfogas dessa två områden till en enhetlig vetenskap. Denna metodiska sammanslagning innebär att eleverna å ena sidan kan uppleva betydelsen av miljöns inflytande på människan, och å den andra sidan hur människans aktiviteter påverkar den geografiska miljön. Samtidigt bygger metoden upp en förståelse av förhållandet mellan de enskilda områdena av jorden och deras plats i ett större sammanhang. En upplevelse av jorden som en morfologisk och processuell enhet är en överordnad målsättning för geografiundervisningen i waldorfskolan.

Metodiskt sett är det viktigt att arbeta fram att jordens helhet är mer än summan av de enskilda delarna, samtidigt som helheten är beroende av de enskilda, karakteristiska delarna. En i tiden ekologisk medvetenhet är beroende av en sådan holistisk världsuppfattning. Därför följer waldorfskolans geografiundervisning en väg från helheten hos de integrerade delarna av jordens yta till en framställning av

den överordnade enhet som är jorden. Denna metodiska tillämpning är viktig för en förståelse av läroplanen.

Waldorfskolans geografiundervisning bygger på ett progressivt studium av jordens yta. Det ämnesmässiga innehållet är baserat på två grundläggande geografisk-astronomiska förhållanden. Det första är jordens förhållande till solen, som differentierar klimatiska förhållandena. I tillägg kommer hydrosfärens form och utbredelse. Detta är ett viktigt tema i 12-års åldern. Den andra handlar om jordens relief – hur kontinenternas och oceanernas form framträder som ett resultat av en differentiering av litosfären. Det är ett huvudtema i 13-års åldern.

Mänskligheten är beroende av dessa två primära geografiska faktorer, på så sätt har varje kultur uppstått i ett sammanhang av en geografisk verklighet. Fjället, slätten eller öknen har alltid verkat formande in på kulturen och folkens egenart. De geografiska betingelserna är nödvändiga, men inte tillräckliga för att förstå villkoren för människornas levnadssätt, samhällsstruktur och kulturyttringar. Men utan att studera naturförhållandena kommer eleverna inte att kunna förstå mänsklighetens sociala och kulturella mångfald.

Geografi är ett studium av förhållandet mellan plats och rum. Hembygden är speciellt viktig genom sin betydelse för människornas trygghet och identitet. Den som är förbunden med sin hembygd i barndomen, har en bra utgångspunkt för att bli världsmedborgare senare.

Geografiundervisningen i waldorfskolan har som metodisk målsättning att kunskaperna utvecklar förmågor som tillsammans utgör "orientering i tillvaron" eller rumsuppfattning. Från ett waldorfpedagogiskt perspektiv kräver den moderna världen att man tillägnar sig geografin på ett personligt sätt, genom minnesförmåga, erfarenhet och genom en förmåga till verklighetsrelaterad föreställningsförmåga. Känsla av tillhörighet, anpassningsförmåga, att känna igen sig på en plats, att ha en känsla för proportioner och avstånd är dessutom viktiga förmågor som utvecklas och styrks. Dessa geografikunskaper är viktiga för att eleverna ska kunna känna sig hemma i världen, och vilar på insikt i olika element som tillsammans skapar en förståelse för det geografiska rummet. För att eleverna ska kunna skapa sig ett mer enhetligt förhållande till världen, krävs det insikt i olika områden av ämnet som tillsammans skapar en "geografisk förståelse".

Mål

Skolan skall i sin undervisning sträva efter att eleven

- Utvecklar kunskaper om människors livsvillkor i olika delar av världen
- Etablerar en känsla för hur det mänskliga strävandet och arbetet resulterat i utvecklingen av kulturlandskapet
- Får insikt i de naturliga, fysikaliska och kemiska processer som formar och förändrar landskapet

- ✚ Får insikt i hur människans olika tekniska, sociala, politiska och kulturella aktiviteter skapar samband mellan olika regioner och länder
- ✚ Får kunskap om jordklotets inre och yttre strukturer, centrala geologiska processer och jordens historia
- ✚ Får kunskap om jordens förhållande till kosmos, solsystemets uppbyggnad och annan grundläggande astronomi

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till årstider och väderlek
- ✚ känna till några lokala vilda djur och växter
- ✚ grunderna i miljövard
- ✚ känna till något om kretslopp i naturen
- ✚ känna till människornas äldsta yrken och deras grundläggande betydelse för mänsklig existens och kultur
- ✚ känna till hur man har utnyttjat naturresurserna på Åland
- ✚ i stora drag känna till Ålands utveckling fram till idag

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ ha kunskaper om Ålands geografiska betingelser, topografi, vegetation, odling och liknande
- ✚ ha en överblick över civilisationen och bebyggelsen i närmiljön
- ✚ veta vad som är typiskt för Ålands närings- och kulturliv
- ✚ ha grundläggande kunskaper om Finlands geografi, olika landsdelar, karakteristiska landskapsformer, natur- och kulturlandskap
- ✚ ha kunskap om utvecklingen av det nordiska natur- och kulturlandskapet från inlandsisens smältning fram till idag
- ✚ ha grundläggande kunskaper om Nordens och Europas geografi, med betoning på likheter och skillnader som kommer till uttryck i topografi och kulturliv
- ✚ ha relevanta namnkunskaper för Norden och Europa
- ✚ läsa och använda kartor och vara förtrogen med hur man använder en atlas och dess register
- ✚ göra en enkel karta med olika typer av områden, kunna uppskatta avstånd
- ✚ känna till jordens klimatzoner och deras karakteristiska förhållande till meteorologi, biotoper, livsbetingelser och typiska kulturformer
- ✚ känna till de geologiska processerna och deras verkan i formandet av landskapet
- ✚ känna igen vanliga mineraler och bergarter och känna till de typiska lokala mineralerna och bergarterna
- ✚ vara medveten om hur varje individs handlande inverkar på närmiljön
- ✚ känna till innebörden av ekologisk hållbar utveckling

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ bedöma avstånd, både regionalt och i världssammanhang
- ✚ förstå rumsprinciper som breddgrader och längdgrader
- ✚ kunna hantera mätinstrument med rimlig säkerhet

- ✚ förklara skillnaden på olika typer av kartor, så som fysiska, politiska, ekonomiska
- ✚ känna till jordens kontinenter, regioner och havsområden samt de viktigaste insjöarna, floderna och bergskedjorna
- ✚ i stora drag känna till de biologiska, etnografiska och historiska fakta som knyts till beskrivningar av andra världsdelar
- ✚ ha relevanta namnkunskaper för hela jorden
- ✚ ha kunskap om de geologiska processerna och deras verkan i formandet av landskapet. Här ingår kunskap om mineral- och bergartsbildning, erosions- och vittringsprocesser, seismologi och bildning av fossil
- ✚ ha kunskaper om hur människor lever och arbetar i skilda miljöer i världen
- ✚ ha kunskaper om hur viktiga förändringar i samhället såsom industrialisering, urbanisering och utbyggd kommunikation påverkar livsvillkor och landskap
- ✚ ha kunskap om hur man själv söker och bearbetar information inom det geografiska området och hur man presenterar detta i form av kartor, diagram, texter och illustrationer
- ✚ ha kunskap om jordens tidsperioder och livets utveckling, evolutionen
- ✚ ha kännedom om hur man i fält genom direkta, egna iakttagelser kan studera landskapets egenskaper och historia samt sambandet mellan miljö och samhälle
- ✚ ha kunskap om betydelsefulla naturresurser och deras fördelning, användning och deras betydelse för världshandeln

ENGELSKA OCH ANDRA FRÄMMANDE SPRÅK

Det undervisas i två främmande språk från åk 1 i waldorfskolan. Ett av dem är engelska det andra kan eleven välja, antingen finska eller tyska. I högstadiet kan eventuellt ett tredje språk väljas.

Tillägnet av modersmålet är i stort något som kommer naturligt; processen förlöper under normala omständigheter så att säga av sig självt i samspel med andra människor. Ytligt sett sker detta genom barns efterhärming av de vuxna, men djupare sett bygger utvecklingen av talspråket på en icke-verbal, eller "över-verbal", förståelse mellan människor som är lika viktig som den praktiskt-förnimbara sidan.

I takt med upparbetandet av modersmålet formas barnets språkorgan och språkliga medvetenhet i samspel med just det aktuella språket. Formbarheten avtar efterhand,

och efter 9–10 års åldern är det svårare att artikulera ljud som ligger utanför modersmålets register, detsamma gäller språkmelodin i främmande språk.

Det övergripande målet med undervisningen av främmande språk i waldorfskolan är att skapa en positiv inlevelse i och förståelse för andra människors kulturer och sätt att tänka. Genom alla skolår är det grundläggande att språket har andra dimensioner än bara informationsförmedling. Därmed blir varje nytt språk både en källa till inre utveckling, ett eget kvalitativt erfarenhetsområde och ett fönster in till ett annat språkområdes kultur och tankesätt. Varje språk är en källa till förståelse av världen, men representerar samtidigt en ensidighet. Det uttrycker människans inre och yttre erfarenheter på ett särskilt sätt, både genom sina speciella ljudkombinationer och satsmelodier, genom ordförråd och grammatiska strukturer, genom litteratur och genom hur olika saker och företeelser beskrivs på det aktuella språket. Genom att lära känna flera språk lär vi känna fler sidor av oss själva och av världen. Genom olika språk kan man se verkligheten från nya synvinklar, och inlevelsen i mångfald och olikheter kan i nästa steg främja flexibilitet, förståelse och tolerans över landgränser.

Under de första skolåren finns fortfarande förmågan till efterhärming kvar hos eleverna, på så sätt kan det läggas en grund genom ett levande muntligt-konstnärligt möte med nya språk. Förmedlingen genomgår så en gradvis förvandling, i det att den vidare vägen in i detta erfarenhetsområde stöder sig på den språkliga säkerheten och begreppsskapandet som efterhand utvecklas inom modersmålet.

Tre målområden är centrala i waldorfskolans språkundervisning. Å den ena sidan är det ett mål att eleven ska kunna förstå ett annat språk genom att lyssna och läsa och kunna uttrycka sig själv så flytande som möjligt i tal och skrift. Å den andra sidan är det ett mål att eleven ska bli förtrogen med det centrala i det aktuella språkområdets levnadssätt, traditioner, litteratur och andra kulturuttryck, geografi och historia. Det tredje målet är att språket ska bidra till elevens samlade kunskapsmässiga och mänskliga utveckling, genom ämnets speciella innehåll och utmaningar.

Att tillägna sig ett främmande språk är i hög grad en fråga om att öva, och undervisningen måste därför ske kontinuerligt. Den första inläringen sker å ena sidan genom språkets musikaliska element, å den andra sidan genom ett ordförråd som hämtats från den närmsta omgivningen. Enligt det som är beskrivet här ovan, bygger undervisningen i de första skolåren på förmågan till att härma språkets klanger, ljudkvaliteter och språkliga strukturer. Undervisningen är muntlig och sker i största möjliga grad på det aktuella språket, uppbyggd runt rytmiska verser och sånger, lekar och små dialoger.

Denna första undervisning lägger grunden för allt vidare arbete med språket. Under de följande åren ska de språkliga strukturerna som tagits upp genom efterhärming, befästas i form av grammatiska regler. Iakttagelse och tänkande stimuleras vidare genom övningar som kräver saklighet och noggrannhet. Samtidigt tas de konstnärliga kvaliteterna, språkupplevelser och språkglädje tillvara.

Under senare år är det ett mål att kunna använda språket aktivt och självständigt, att kunna fördjupa sig i utvald litteratur och studera språkets egenart.

Dikt och dramatiseringar har stor betydelse genom hela skoltiden och väljs ut i förhållande till årskurs och språkliga kunskaper. Språket som kommunikation övas under alla år, från enkla samtal i de lägre klasserna till presentationer och diskussion av aktuella frågor i de högre.

Arbetet med skriven text öppnar för möten med litteratur i olika genrer. Ändamålsenliga, autentiska texter från språkområdet väljs ut som läsestoff. Egna skriftliga framställningar ökar i betydelse genom åren och kräver ett aktivt arbete med ordförråd och språkliga strukturer.

Kunskap om centrala områden och händelser i språkområdets historia, kultur och traditioner är ett genomgående tema i språkundervisningen. I de lägre klasserna kan det bland annat handla om traditionella verser, sånger och lekar, senare om landskap, levnadsförhållanden och levnadssätt, och i de högre klasserna om biografier och särdrag i samhälls- och näringsliv. Man kan sen gå vidare in i kulturhistoria, politisk historia och samhällskunskap.

Huvudområden inom ämnet

Språk och kommunikation

Språk och kommunikation är en utveckling av den enskilda elevens språkfärdigheter. Utvecklingen av ett aktivt ordförråd och tillämpningen av uttryckssätt i olika kommunikationssituationer är centralt. Bra uttal och intonation grundläggs och övas genom recitation, olika samtalssituationer, högläsning och presentationer. Kunskap om språkliga strukturer och ortografi kommer till användning vid framställning av olika texter. Likheter och skillnader mellan de egna och det främmande språket belyses. Fokus sätts i ökande grad på elevens förståelse av sin egen språkfärdighet och insikt i inlärningsprocessen.

Kultur, samhälle, historia och litteratur

Kunskap om språkområdets kultur, samhälle, historia och litteratur breddar och fördjupar arbetet med att utveckla användbara språkfärdigheter. Autentiska och tillrättalagda texter i olika genrer och från olika tidsepoker och olika geografiska områden inom språkets utbredningsområde ger kunskaper om kulturen och skapar en utgångspunkt för läsande, skrivande, dramatisering och samtal. Delar av språkområdets historia och nuvarande samhällsskick behandlas och bearbetas.

Stoffet ska väljas så, att det stimulerar fantasi, konstnärlighet och engagemang på ett adekvat sätt i olika åldrar. Tilltron till den egna förmågan att förstå och använda det främmande språket i tal och skrift befästs härmed. Det gäller både förmågan att uttrycka egna tankar och känslor samt att lyssna till och kommunicera med andra.

Mål i engelska

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ delta aktivt i muntligt arbete med engelskspråkiga verser, sånger, rim och rytmer
- ✚ ljuda tydligt, i kör och ensamt, strofer från verser och texter
- ✚ framföra små dialoger, rollspel och skådespel för en känd publik
- ✚ uppfatta och följa instruktioner i samband med lekar och andra liknande aktiviteter
- ✚ känna igen och återge karakteristiska ljud och ljudkombinationer
- ✚ härma och använda intonationsmönstret i språket
- ✚ känna igen och använda vanliga ord kopplade till känslöerfarenheter, vardagen och naturen
- ✚ använda artighetsuttryck och delta i enkla, vardagliga dialoger
- ✚ lyssna till och uppfatta huvudinnehållet i lärarens berättande om kända teman
- ✚ uttrycka det som man själv uppfattar som essentiellt i lärarens berättelser, genom ord, rörelse eller bild
- ✚ använda några fasta uttryck som är vanliga i kända situationer
- ✚ räkna och använda räkneord på ett allmänt sätt
- ✚ ge exempel på något engelskspråkigt land
- ✚ vara förtrolig med engelska barnrim, sånger och berättelser
- ✚ känna till några karakteristiska traditioner och bruk i engelskspråkiga länder
- ✚ vara förtrolig med språkets karakteristiska ljud, klanger och rytmer

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna igen och ge exempel på mönster och lagbundenheter inom grammatiken, ortografin, uttal och satsmelodi
- ✚ förstå och använda grundläggande grammatisk terminologi
- ✚ använda grundläggande grammatik och rättskrivningsregler
- ✚ känna igen och sätta ord på några kvalitativa säregenheter i det engelska språket i förhållande till sitt eget modersmål
- ✚ upptäcka och kunna använda goda inlärningsmetoder för att öka ordförrådet, läsa med flyt och skriva enkla texter

- ✚ använda ordbok och uppslagsverk
- ✚ delta i rollspel och dialoger
- ✚ läsa högt från skriven text
- ✚ svara på frågor om en känd text
- ✚ berätta ledigt om ett känt tema
- ✚ föra ett enkelt samtal om ett bearbetat tema
- ✚ känna igen och använda ord från inövade texter i egna arbeten
- ✚ skriva enkla texter av olika slag
- ✚ delta i framförande av dikter, dramatiseringar och skådespel
- ✚ berätta om personer, städer och händelser från ett engelskspråkigt land
- ✚ läsa och berätta ur klassisk litteratur och nyare engelskspråkig barn- och ungdomslitteratur
- ✚ känna igen typiska drag ur den engelska kulturen och det engelska samhället

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ ha förståelse för den egna språkinläringen och kunna planlägga och värdera arbetsinsats i förhållande till olika uppgifter
- ✚ förstå grundläggande grammatisk terminologi på engelska
- ✚ använda olika språkliga hjälpmedel
- ✚ jämföra engelskan med svenskan och hitta likheter och olikheter
- ✚ lösa en vardagssituation med hjälp av språklig interaktion
- ✚ tala och läsa med bra flyt
- ✚ variera vokabulär och stil efter situation och sammanhang
- ✚ känna till skillnaden mellan formuleringar och fraser i tal- och skriftspråk
- ✚ förstå innehållet i längre noveller och faktabaseradetexter
- ✚ plocka ut det viktigaste ur en text och återge det skriftligt
- ✚ aktivt använda ett allsidigt ordförråd, fasta uttryck och idiom vid produktion av texter
- ✚ behärska rättskrivning och grammatik

- ✚ framföra muntliga presentationer av olika ämnen
- ✚ samtala, förstå och bli förstådd
- ✚ ha kunskap om engelsk språkhistoria
- ✚ känna till några viktiga händelser i den engelskspråkiga världen
- ✚ förstå och återge innehåll i texter som beskriver levnadssätt och värderingar
- ✚ fördjupa sig i biografier om stora personligheter från engelskspråkiga land
- ✚ genomföra en större skriftlig uppgift om ett relevant ämne samt presentera resultatet
- ✚ läsa ett urval av autentiska texter, skådespel, noveller, dikter och ballader
- ✚ läsa en roman och skriva en recension
- ✚ diskutera innehållet i texter både muntligt och skriftligt

Mål i andra främmande språk

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna igen skillnader i ljud- och tonkvaliteter i förhållande till svenska och engelska
- ✚ delta aktivt i ett gemensamt arbete med recitation och språkljudsövande genom efterhärming
- ✚ delta aktivt i ett gemensamt arbete med sånger, rim och ramsor, lekar och dramatiseringar
- ✚ svara på frågor och delta i små dialoger knutna till känslöerfarenheter, den egna vardagen hemma och i skolan, räkneord och räkning, årstider och naturen
- ✚ förstå enkla uppmaningar och kunna använda vanliga uttryck i kända situationer
- ✚ förstå innehållet i enkla berättelser
- ✚ delta aktivt i begynnande arbete med grammatiken: rim och ramsor som exemplifierar grammatiska strukturer i språket, känna igen och använda substantivets obestämda artikel och några vanliga pronomen, frågeord och prepositioner
- ✚ säga eller sjunga traditionella barnsånger, rim och ramsor från språkområdet
- ✚ känna igen och använda olika hövlighetsuttryck

känna till några traditionella berättelser från språkområdet

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- vara förtrolig med språkets alfabet och ljudinnehåll
- känna till och kunna tillämpa de viktigaste reglerna för uttal och skrift
- delta i enkla dialoger om vardagliga ämnen
- känna till och kunna använda ord och uttryck ur vardagen
- vara förtrolig med ordföljden i de vanligaste meningsstrukturerna
- läsa högt med förståeligt uttal
- läsa och återge huvudinnehållet i korta autentiska texter och längre anpassade texter
- svara på enkla frågor ur kända texter, skriftligt och muntligt
- känna till och kunna använda en del grammatiska strukturer i förutbestämda situationer, muntligt och skriftligt
- samarbeta med kamrater i arbetet med texter och övandet av muntlig framställning
- uttrycka språkmelodi och ljudkvaliteter i det allmänna arbetet med recitation, sång och läsning av traditionellt stoff från språkområdet
- lära sig en vald dikt utantill
- ha individuella roller i små skådespel eller dramatiserade dikter
- återge huvudinnehållet i muntlig framställda berättelser om samhälle och historia i språkområdet
- känna till och delta i samtal om några traditioner, seder och dagligt liv i språkområdet

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- visa initiativ och ta ansvar i mötet med ämnets utmaningar
- beskriva och värdera det egna arbetet med att lära språket
- undersöka likheter och olikheter mellan svenskan, engelskan och det andra främmande språket och kunna tillämpa den kunskapen i den egna språkinläringen

- ✚ använda ordböcker och andra källor i ett självständigt arbete för att utvidga ordförrådet och öka språkkunskaperna
- ✚ samarbeta konstruktivt med andra vid muntliga övningar och skriftliga uppgifter
- ✚ använda reglerna för rättskrivning i språket
- ✚ använda grundläggande språkliga strukturer
- ✚ tala och läsa med förståeligt uttal
- ✚ förstå och återge huvudinnehållet i bearbetade och autentiska texter i olika genrer
- ✚ förstå vardagsspråk och delta i samtal om vardagen
- ✚ presentera olika ämnen muntligt
- ✚ uttrycka egna åsikter och känslor
- ✚ anpassa språkbruket till olika kommunikationssituationer
- ✚ skriva korta texter om egna ämnen eller om teman som behandlats i undervisningen
- ✚ känna till och samtala om viktiga aspekter av kulturen och historien i språkområdet
- ✚ läsa och samtala om någon dikt eller prosatext av en känd författare från språkområdet
- ✚ ha individuella roller i sketcher och skådespel som spelas på det aktuella språket
- ✚ jämföra traditioner, seder och levnadssätt i språkområdet och på Åland
- ✚ samtala om språket och geografiska förhållanden i språkområdet
- ✚ beskriva upplevelser knutna till språkområdets kultur

NATURVETENSKAPLIGA ÄMNEN

BIOLOGI – ASTRONOMI – FYSIK – KEMI

De naturvetenskapliga ämnena fysik, kemi, biologi och astronomi beskriver var för sig vitt skilda ämnen, men undervisningsmetoden och sättet de är strukturerade på är avsett att underbygga det inre sammanhanget mellan ämnena.

Naturvetenskapliga ämnena som sådana innebär mycket mer än förmedling av naturvetenskap.

Så långt tillbaka som det finns historiskt vittnesbörd om, har mänskligheten alltid räknat med en högre makt som styr livet på Jorden. Med naturvetenskapens gradvisa övertagande av ledarskapet blev perspektivet flyttat från det översinnliga till det fysiskt förnimbara, och under de senaste 500 åren kan man på god grund påstå att naturvetenskapen har övertagit religionens plats, både i den enskilda individens medvetande och i många samfund. Religiöst förankrad kunskap om naturen har gått förlorad och finns idag endast som rudimentära rester i en del urbefolkningar.

När det gäller naturvetenskaplig insikt, kan vi säga att mänskligheten aldrig har varit så suverän som i vår tid. När utnyttjandet av naturresurserna samtidigt långt överskrider de basala behoven, tvingas vi till att fråga oss hur mänskligheten utnyttjar dessa kunskaper. Skall människan förvalta naturen på naturens egna premisser, så måste kunskapen tillföras en etisk dimension.

Det djupaste och mest verksamma perspektivet inom naturkunskapsundervisningen ligger i strävandet efter att lära barnen att älska naturen. Ett äkta djupgående intresse uppstår ur förundran, beundran och begeistring, själsliga egenskaper som väcks av goda upplevelser. En sådan förbindelse med naturen är inom waldorfpedagogiken en nödvändig betingelse för förmågan att förstå naturens behov och för att utveckla längtan att ta tillvara den.

Insikt i naturen har också den centrala egenskapen att väcka självkännet. Fenomen som kan upplevas och studeras inom naturvetenskapen, speglar ofta processer i människan själv. Ekologisk insikt kan belysa också den enskilda människans egna värderingar.

Genom hur man beskriver de naturvetenskapliga ämnenas innehåll, progression och metod framgår det att det överordnade målet är att utveckla elevernas förmåga till fritt och självständigt tänkande. På detta sätt blir kärleken till naturen och en sund självinsikt grunden till en objektiv omdömesförmåga.

Metodiska synpunkter

Olika fenomen i naturen är mer eller mindre synligt förbundna med varandra; både lokalt och globalt präglas Jorden av ekosystem, och genom de enskilda naturvetenskapliga ämnena blir helheten tillgänglig. Helt grundläggande i waldorfpedagogiken är att förmågan att förstå ett fenomen till att börja med baseras på upplevelsen av det. Genom en känslomässig tillgång till fenomenet som inte bara skapas av ett levande intresse, utan också genom insikt, kännedom och erfarenhet. Det bästa sättet att väcka känslan för sådana förbindelser, är genom något bildmässigt, antingen den berättade eller iakttagna bilden. Bilderna har de egenskaperna att de sätter igång en individuell, inre process. Känslor sätts i gång och egenaktiviteten väcks. I nästa omgång kan temat behandlas utifrån den erfarenheten med tankeredskap som minne, förmåga att beskriva och sätta ord på det yttre fenomenet och därigenom till att se sammanhang och orsaksförhållande. Läraren sammanfattar inte själv utan överlåter det till eleverna utifrån det de tillsammans har kommit ihåg och beskrivit. En sådan process kommer hos den enskilde eleven att skapa begrepp som har sitt ursprung i egna erfarenheter och

prövas mot nya fenomen och formas vidare i mötet med realiteter. I stället för att konfronteras direkt med förklaringsmodeller och precisa begrepp, går elevens inläring en väg från egen upplevelse till eget begreppsskapande. En sådan "omväg" ger enligt waldorfpedagogiken en klar extra vinst i form av fördjupad insikt och handlingskompetens.

I medvetandegörandet av skillnaden mellan de två aktiviteterna att iaktta (egna åsikter ställs åt sidan, yttre intryck betonas) och att tänka (yttre intryck stängs ute, den egna tanken skärps), övas förmågan till att objektivt bedöma och konstatera, också i förhållande till sig själv.

Naturvetenskapsämnenas progression och sammanhang

Oavsett i vilket ämne element från naturen framställs under skolåren, är människan alltid närvarande som synlig eller osynlig deltagare, eller som innehavare av de kvaliteter som undervisningen presenterar.

Barnen får under de första åren ta del av arketypiska bilder som framställer samspelet mellan natur och människa. Så småningom tar människan också del av naturen som kultivator, men samtidigt underställd naturelementens krafter. Eleverna arbetar praktiskt med naturen genom tillexempel odling i skolträdgården.

De naturvetenskapliga ämnena följer elevernas naturliga progression från en hjärtlig och självklar gemenskap mellan människa och natur under de första årskurserna, via att gradvis skilja ut naturen genom zoologin och botaniken under mellanstadiet, fram till den rent fysiska materian i geologin i årskurs sex. Där börjar fysikundervisningen med studiet av inte bara den fysiska materian, men också av de krafter som verkar på den och de lagbundenheter som den är underställd. Genom människokunskap (humanbiologi) och kemi på högstadiet förs iakttagelsen helt in i ämnens och organismernas inre.

Den röda tråden genom skolåren går från det mytiska till det materiellt bevisbara, från det allmänna till det specifika; den ursprungliga enheten går via analys till en ny syntes. När eleverna följer denna tråd i en växling mellan att iaktta och att tänka, uppstår det som nämnts ovan både översikt och insikt och därmed också grunden till att värdera, konstatera och komma fram till egna åsikter.

BIOLOGI

Biologi är det första ämnet inom naturkunskap som introduceras med egna lektioner. Genom hela grundskolan får eleverna varje vecka erfarenheter från naturkunskapen genom praktiskt arbete ute och inne, observationer och exkursioner. Den naturkunskapsundervisning som sker under egna lektionstimmar, representerar lika mycket ett förinnerligande av elevernas egna erfarenheter som förmedling av nytt stoff. Genom zoologi och botanik i mellanstadiet väcks elevernas förmåga till reflektion på grundval av iakttagelsen av ett djur eller en planta, och – inte minst – observationer av beroendeförhållanden eller samspel med den omedelbara omgivningen. De fyra elementen jord, luft, vatten och eld är centrala i förståelsen av dessa sammanhang. Människans särställning blir tydlig i en

jämförelse; människan är fri, inte bunden till ett ställe eller en biotop på grund av sin fysiska konstitution. Den själsliga aspekten av zoologin och den forfarande växtprincipen i botaniken, gör ämnena lättillgängliga och igenkännbara för eleverna, i och med att de kan uppleva motsvarande fenomen hos sig själva.

Biologins teman vidareutvecklas och fördjupas i samspel med andra ämnen, till exempel när man studerar klimatzoner i geografin är det mycket värdefullt att undersöka hur en planta eller en djurgrupp förändras sig allt efter skillnader i klimatet.

Naturens system för formandet och balansering av liv visas genom samspelet mellan plantor, djur och mikroorganismer. Genom framställning av små och stora sammanhang med ömsesidigt beroende läggs grunden för en helhetssyn som har ett värde inte bara för att förstå världen utan också för socialt samspel.

I klass 6 tas erfarenheterna från gårdsbruk och trädgårdsodling med in i köket, växterna blir råvaror. De olika växternas användningsområde och näringsinnehåll tydliggörs, och ett balanserat näringsintag förmedlas genom matlagning från grunden. Näringstemat fortsätter i klass 7 där hälsolära och fysiologi tas upp inom ämnet "människokunskap". Den mänskliga biologin kompletteras med studiet av muskler, sensor och skelett, samt med sinneslära och fortplantningslära.

Trådarna från biologins många områden samlas i undervisningen i ekologi.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- känna till våra husdjur, deras namn, särdrag och levnadssätt
- känna igen träd, växter, djur, fåglar och insekter i skolans närområde oavsett årstid
- så ett frö och följa plantans liv genom säsongen
- sköta en mindre odling i skolträdgården eller någon annanstans
- känna och ta ansvar för livet i naturen

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- känna till de fyra elementens egenskaper och funktion i naturen
- känna till ett urval vilda djur – däribland alla stora däggdjur i vår egen fauna – deras namn, särdrag och levnadssätt
- veta vilken miljö dessa djur lever i, hur de rör sig, finner föda osv.

- ✚ känna till djur som domineras av huvud-, bröst- eller bukorganism (t.ex. bläckfisk, lejon, ko)
- ✚ känna till ett urval av vilda blommor, deras namn, utseende och var de växer
- ✚ känna till och kunna skilja på blomväxternas huvuddelar, förökning, spridning och övervintring
- ✚ känna till insekternas roll i pollineringsprocessen
- ✚ vara förtrogen med att vistas i naturen och ha kännedom om allemansrätten
- ✚ känna till de åländska biotoperna
- ✚ bedriva praktisk miljövård
- ✚ veta vad hälsosamma levnadsvanor innebär

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ redogöra för vad ett ekosystem är, ge exempel på olika typer av ekosystem
- ✚ känna till den grundläggande omsättningen i ett ekosystem och betydelsen av växter, djur och nedbrytare
- ✚ veta vad som menas med biologisk mångfald
- ✚ känna till de centrala miljöfarorna som hotar våra ekosystem
- ✚ redogöra för huvuddragen i fotosyntesen
- ✚ känna till elementär djur- och växtsystematik
- ✚ känna till klimatproblematiken
- ✚ känna till grunddragen hos regionala ekosystem så som öken, savann och regnskog
- ✚ redogöra för vad vi menar med ett kulturlandskap
- ✚ ha kunskap om hur kulturlandskap skapats och hur de förändras i vår tid
- ✚ läsa ett landskap, t.ex. kunna se vilka ingrepp som gjorts
- ✚ se skillnad på landskap med stort biologiskt mångfald och landskap präglat av monokulturer
- ✚ "tänka globalt, handla lokalt"
- ✚ ha tankar om vad en hållbar utveckling innebär, lokalt och globalt
- ✚ ha grundläggande kunskaper om fosterutveckling, sexualitet, prevention och könssjukdomar

- ✚ känna till hur skelett- och muskelsystemet är uppbyggt
- ✚ känna till hur våra sinnen fungerar
- ✚ ha grundläggande insikt i näringslära och kosthållning
- ✚ ha kunskaper om kolhydrater, fetter och proteiner
- ✚ känna till hur de vitala inre organen är placerade i människokroppen och deras funktion
- ✚ veta vad hälsosamma levnadsvanor innebär
- ✚ veta skadeverkningarna av tobak, alkohol och narkotika

ASTRONOMI

Astronomin omfattar en serie fenomen och teorier som appellerar till så väl uppmärksam iakttagelse som aktivt tänkande. Få ämnen ger så goda möjligheter till att bygga upp en mängd egna iakttagelser över tid som bakgrund till begreppsskapande och förståelse. Detta förutsätter att undervisningen inte för snabbt och för direkt satsar på förmedling av de mest kända modellerna för förklaring av solsystemet, galaxer eller teorier om världens uppkomst, eller t.ex. "svarta hål". I waldorfskolans astronomiundervisning vill man först bygga upp en solid grund av det som kan observeras med blotta ögat: soluppgång, hur länge det är ljus, solnedgång genom årstiderna på olika breddgrader, vidare månens faser, stjärnbildernas inbördes placering och form, planeternas banor och huvudrytmer; dessutom fenomen som meteoror, kometer eller norrsken. Globala följder av jordens förhållande till solen som årstider och klimat, kan då kartläggas med detta som bakgrund. Förhållandet mellan vår gregorianska kalender och den muslimska kan så småningom förstås som olika förhållningssätt mellan mänsklig kultur och astronomiska betingelser.

Inget annat ämne kan på ett bättre sätt skapa en universell ram för att förstå betydelsen av mänsklighetens gemensamma öde än astronomin. Den kan samtidigt lägga grunden för en djup respekt för de tankar och den förståelse för världsrymden som skapades för flera tusen år sen av många olika kulturer. Detta är en förutsättning för att förstå "inifrån" något av den moderna vetenskapens triumfer genom uppfinnandet av teleskopet, genombrottet för den kopernikanska världsbilden, upptäckten av de yttre planeterna, av de oändligt många galaxer osv. fram till dagens moderna myter om universums uppkomst.

Astronomiska iakttagelser och kunskaper tillägnas i de lägre klasserna främst genom det dagliga samtalet i klassen. Senare blir en del av den elementära astronomin integrerad i arbetet med klimatzoner och urbefolkningar. I klass sju har man en period med astronomi där eleverna orienterar sig på himlavalvet och funderar över hur de olika himlakropparna rör sig. De gör egna iakttagelser och reflekterar över hur dagliga och årliga rörelser ter sig under skilda årstider och på olika platser på jorden. Förmörkelser studeras liksom månens olika faser samt ebb

och flod. Man behandlar ekliptikan och stjärnbilderna. Perioden avslutas med en överblick av planetsystemet.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till kompassriktningarna på hemorten
- ✚ namnet på årstiderna, månaderna och deras indelning i antal dagar
- ✚ veta sambandet mellan dagslängd och solhöjd under de olika årstiderna
- ✚ se skillnad på nymåne och måne i nedan

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till några olika kulturers kalendrar
- ✚ känna till årstidernas fördelning i tropisk/subtropisk, tempererad och arktisk zon
- ✚ känna igen de vanligaste stjärnbilderna och Polstjärnan
- ✚ känna till ebb och flod
- ✚ kunna orientera sig i förhållande till väderstrecken under olika tider av dagen med hjälp av solen

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ inse hur årstiderna hänger samman med jordaxelns lutning
- ✚ känna till namn och utseende på stjärnbilderna i djurkretsen
- ✚ känna till förhållandet mellan Polstjärnans ställning på himlen och breddgraden
- ✚ känna till hur kompassen fungerar och hur man använder den
- ✚ veta hur man ritat stjärnkartor med hjälp av den geocentriska modellen
- ✚ känna till planeternas namn och ordningsföljd i den heliocentriska världsbilden och veta vad vi menar med inre och yttre planeter
- ✚ förklara skillnaden mellan de inre och de yttre planeternas rörelser i förhållande till stjärnhimlen
- ✚ förklara skillnaden mellan sol- och månförmörkelse

- ✚ förklara månens faser och varför nymånen är mest framträdande på våren och månen i nedan på hösten
- ✚ veta hur man beräknar ebb och flod med hjälp av en almanacka över månens rörelser
- ✚ namnge och lokalisera de tydligaste stjärnbilderna som är synliga över Åland
- ✚ veta vad en almanacka är och vad man kan läsa ut av den
- ✚ känna till den gregorianska kalendern, skottår och lite kalenderhistoria
- ✚ känna till den muslimska kalendern och kunna jämföra den med den gregorianska

FYSIK

Grunden till en tanke- och begreppsmässig förståelse av fysiska lagar läggs genom egen fysisk aktivitet och erfarenhet. Utvecklingen av kroppen och fysisk aktivitet befrämjar varandra ömsesidigt. Fysikämnet börjar alltså redan i de lägre klassernas lek och upplevelser, i växlingen mellan mottagandet av sinnesintryck och motoriskt utförande. Ju mer allsidigt kroppen får arbeta och uppleva sig själv i möte med omgivningen, desto större blir kontakt- och bekräftelseytan i "tankeverksamheten" senare i livet. Den tankemässiga bedömningen kan inte isoleras från erfarenheter ur verkliga livet, inte minst för det att den noggrannhet som krävs när man ska beskriva fysiska lagar, kräver en reell insikt i materian.

Fysikämnets centrala innehåll kan beskrivas som en kartläggning av de sammanhang eller relationer som genomsyrar världen och som vi är vana att kalla naturlagar. Den pedagogiska utmaningen ligger i att låta eleverna följa dessa lagars väg från iakttagelse av fenomen till abstraktion, begreppsskapande och formulering av "lagen" utan att ta slutsatsen i förskott. Det matematiska uttrycket för en fysisk lag innebär en hög grad av abstraktion, och man bör vara klar över att matematiken inte kan förklara fenomenet. Men när fenomenet är greppat och förstått, kan matematiken fördjupa den vidare förståelsen och möjliggöra användandet av kunskaperna inom nya områden.

Arbetet med fysiska fenomen är en speciellt bra anledning till att öva precision i iakttagelsen, sammanhang i tänkandet och vakenhet i bedömningen. Samtidigt kan kunskaper om ämnets många områden och enskilda fenomen väcka begeistring och intresse för omvärlden.

I waldorfskolan kommer undervisningen i fysik att till en stor del följa den klassiska indelningen i optik, akustik, värmelära, mekanik, elektricitet och magnetism. Ämnena fördelas över fyra år, från klass 6 till klass 9.

Mål

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till, förstå och beskriva grundläggande fenomen inom optik
- ✚ förstå de elementära principerna för en kamera
- ✚ känna till, förstå och beskriva grundläggande fenomen inom akustik
- ✚ känna till, förstå och beskriva grundläggande fenomen inom magnetism och elektricitet
- ✚ känna till magnetismens polära karaktär
- ✚ känna till och beskriva jordens magnetfält och veta var de magnetiska polerna är belägna
- ✚ förstå principerna för olika strömkällor

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till de grundläggande reglerna för ljusets förhållande till speglar och linser, förstå de elementära principerna för kikare och mikroskop
- ✚ förklara hur det mänskliga ögat är uppbyggt
- ✚ känna till principerna för ljudvågor, hur de kan synliggöras och mätas
- ✚ känna till begrepp som intervall, tonhöjd, frekvens, resonans och ljudhastighet i olika material
- ✚ veta hur människans öra och struphuvud fungerar
- ✚ känna till elektricitetens magnetiska effekt och dess användning i olika apparater
- ✚ vara förtrolig med enkla elektriska hjälpmedel i vardagen och deras användningsområden
- ✚ på en grundläggande nivå känna till begrepp som ledning, motstånd, isolering, spänning och strömstyrka
- ✚ känna till säkerhetsbestämmelser vid praktisk användning av elektricitet
- ✚ känna till, förstå och beskriva grundläggande fenomen inom mekanik
- ✚ vara förtrolig med användning av de mekaniska principerna i hävstång, vev och hjul, block och talja, kil, skruv, kugghjul
- ✚ känna till principerna för tryck i luft och vatten, Arkimedes lag

- ✚ känna till hydraulik och olika principer för pumpar
- ✚ beskriva de viktigaste rörelseprinciperna i luft och vatten
- ✚ känna till hävert, ytspänning, kapillärrör
- ✚ känna till, förstå och beskriva grundläggande fenomen inom värmeläran
- ✚ förstå hur värmelära och mekanik används i en ångmaskin och olika typer av förbränningsmotorer
- ✚ öva systematisk iakttagelse av naturfenomen och experiment och bygga upp bra rutiner för dokumentation
- ✚ öva vetenskaplig metod i den tankemässiga bearbetningen av det iakttagna
- ✚ öva samtal och diskussioner med syfte att skapa begrepp och att komma fram till en slutsats

KEMI

Kemi är det naturkunskapsämne som införs sist i waldorfskolan. Det kan ses i samband med att man genom detta ämnesområde går djupast in i materia, eftersom fenomenen här visar oss själva stoffets förvandlings möjligheter och inre struktur. Ämnet ger därför en speciell möjlighet till att utveckla ett tänkande och begreppsskapande som är präglad av rörelse och förvandlings förmåga.

Men också i detta ämne är det egna, konkreta erfarenheter som skapar utgångspunkten. Introduktionen i klass 7 sker genom experiment som visar ämnens inneboende egenskaper. De första stora bilderna ger en naturlig anknytning till de fyra klassiska elementen, med nära förbindelse till naturriket. Gradvis utvecklas så ett mer vetenskapligt begreppsskapande, en förståelse av kategorier som element, syra, bas och salt.

Efter det grundläggande i sjunde klass går man i klass åtta över till kemisk behandling av näringsämnen, något som i klass 9 utvidgas till en mer allmän organisk kemi, med en första introduktion i petrokemi, syntesprocesser och industriellt utnyttjande av naturen.

Mål

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ formulera ämnets egenart i förhållande till andra naturvetenskapliga ämnen
- ✚ upparbeta en systematisk och exakt iakttagelseförmåga
- ✚ beskriva olika kemiska processer och dra slutsatser av experiment

- ✚ förstå förutsättningarna för att kunna genomföra enkla experiment på ett medvetet och säkert sätt
- ✚ känna till de vanligaste grundämnena, deras förekomst i naturen och deras speciella egenskaper
- ✚ känna till de viktigaste syrorna och baserna samt ett antal salter, deras namn och egenskaper
- ✚ beskriva kalkens stora och lilla kretslopp
- ✚ känna till näringsämnenas huvudgrupper, deras karakteristiska egenskaper och deras betydelse för näringsprocessen hos människan
- ✚ känna till kolföreningarnas centrala roll i biosfären, veta hur olika grupper bland de s.k. organiska substanserna är relaterade till varandra, få en översikt av dessa substansers egenskaper, deras roller i biosfären och inom tekniken
- ✚ ha kännedom om petrokemiska processer, destillation av råolja, dess komponenter och deras användning i framställning av syntetiska ämnen
- ✚ vara förtrolig med användandet av hjälpämnen som katalysatorer och indikatorer
- ✚ känna till enkla grundläggande delar av kemisk systematik, begrepp och nomenklatur
- ✚ på en grundläggande nivå diskutera förhållandet mellan ämnets erfarenhetsmässiga och teoretiska aspekter

RELIGION

Grundläggande tankar

Religion, konst och vetenskap är tre grundpelare för människans och samhällets liv. Ett mål för uppfostran och undervisning är att väcka och utveckla förmågor hos den uppväxande människan som svarar mot dessa tre huvudområden. På vetenskapens område rör det sig t.ex. om att utveckla tänkandet och viljan till kunskap, inom konstens område kan rörlighet, förmågan till inlevelse och kreativitet stå i centrum. Mötet med mänsklighetens religiösa liv och andliga behov är ett möte med ett innehåll som kan väcka förundran och vördnad inför det högsta och innersta i människan och i hela skapelsen. Detta möte bildar en grund för självständiga etiska ställningstaganden och moraliskt medvetna handlingar.

Å ena sidan är det andliga och religiösa fältet en djupt personlig angelägenhet, ett område i själen som man beskyddar hos sig själv och bör respektera hos sin medmänniska. Å andra sidan utgår från religionen en markant social kraft som kan skapa starka och positiva band mellan människor.

Tyvärr används vrångbilder av trosföreställningar i politiska syften och kan skapa motsättningar mellan olika grupper. Att skillnader och motsättningar i religiösa uppfattningar har del i vår tids stora tragiska konflikter är dock en realitet. Det är en av vår tids civilisationsuppgifter att aktivt arbeta för fred och förståelse, inte minst inom det religiösa området. Inför denna uppgift har skolan ett stort ansvar.

Religionsämnets ställning i skolan och läroplanen

Sådana allmänna faktorer som nämnts bildar en bakgrund för religionsämnet. Pedagogiken bör ha sin utgångspunkt i en helhetssyn på kulturen och de realiteter som kan avläsas ur barnens och ungdomarnas inre behov. En grundläggande upplevelse inom waldorfpedagogiken är att människan har ett fundamentalt andligt eller religiöst behov, att hon har ett själsligt–andligt område i sitt väsen som kräver näring på ett motsvarande sätt som de områden som är knutna till vetenskap och konst. Med andligt behov menas inte nödvändigtvis kyrklig tro, utan snarare ett intimt förhållande till den djupare eller högre dimensionen av tillvaron. Näring för detta behov kan fås på många olika sätt. Upplevelser präglade av religiösa stämningar och innehåll är en möjlighet, men även genom de andliga element som är integrerade i all undervisning. Det är inte annorlunda än det som sker när tankemässiga eller konstnärliga moment förekommer i undervisningen tvärs över ämnesgränserna.

Om inte yttre omständigheter griper in på ett ödesdigert sätt har barnet en naturlig tillit, öppenhet, förundran och förväntan inför världen omkring sig. Ett grundläggande behov för varje barn är att få förnimma sig tryggt omhöljt av något som är större än det själv. Barnet upplever sig även som ett med familj, natur och omgivning. Sådana upplevelser av helhet lägger en grund för känslor som tacksamhet och kärlek.

Det lilla barnets känslomässiga och nästan instinktiva religiösa upplevelse genomgår ett flertal förvandlingsstadier under skolåren. Under de första skolåren handlar det om att stärka upplevelsen och känslan av vördnad inför de verkligheter som omger människan och hennes liv. Dels inför den större dimensionen som vi kallar helheten, allt eller det gudomliga, men lika strakt inför våra medmänniskor och det som omger oss av djur, växter och mineraler.

I det moderna samhället, som blir alltmer mångkulturellt, behöver vi kunna möta andra människors och grupper kulturer och världsuppfattningar med ännu större insikt och förståelse än tidigare. Inom waldorfpedagogiken har man redan från början haft en bred orientering inom det religiösa området i läroplanen, något som förstärks och byggs ut allt mer i våra dagar. I mellanstadiet möter eleverna sådana frågeställningar t.ex. inom religionsämnet där de bl.a. får höra biografier av människor från skilda kulturer och religioner, men även i historieundervisningen och inom andra ämnesområden. I de högre klasserna behandlas de stora världsreligionerna, men även ursprungsbefolkningars religion och kultur, ingående. Andra etiska synsätt, som t.ex. humanismen och agnostiska eller ateistiska livsåskådningar hör till i detta sammanhang.

De berättelser och det kunskapsstoff som eleverna möter i religionsämnet förmedlas enligt waldorfskolans allmänna pedagogiska principer. I de lägre klasserna mer genom berättelser och upplevelser som talar till hjärtat, i de högre klasserna efter hand alltmer kunskaps- och tankeinriktat. Målet är att nå en fördjupning som är objektiv men samtidigt stark nog att skapa äkta förståelse; en fördjupning som utgör en grund för ett eget individuellt ställningstagande.

Arbetet med att hjälpa barnen att utveckla sina känslor, insikter och kunskaper inom detta intima område är en pedagogisk angelägenhet och inte en livsåskådningsfråga. Varje lärare, och självklart elever och föräldrar, är fria att välja livssyn och religiös tillhörighet. Religionsundervisningen är inte på något sätt knuten till någon konfession. Att den kristna värdegrunden och kulturimpulsen spelar en väsentlig roll som grund för waldorfpedagogiken står inte i någon motsats till detta. Religionsundervisningen vid waldorfskolorna har en allmän, konfessionsfri kristen förankring, med full respekt för mänsklig likvärdighet och frihet.

Tidens och årets rytmer är en viktig del av livet i waldorfskolan. Det blir tydligt dels genom dags- och veckorytmen, men även genom årsloppet och dess fester. Förutom att ge kunskap och insikt i högtiderna och deras betydelse tillfredsställer det återkommande firandet av dessa högtider ett ceremoniellt behov, något som lever starkt speciellt hos yngre barn. Därigenom menas inte formaliserade ritualer, mer den rytmiska återupprepningen av händelser och handlingar som bidrar till att skapa säkerhet och tillhörighet. Även veckan och dagen har sina återkommande handlingar, som t.ex. sättet att börja och avsluta skoldagen på. Traditionellt har det framförallt varit kristna fester och högtider som firats – i ett alltmer mångkulturellt samhälle blir frågan hur man kan närma sig fester ur andra religioner och traditioner alltmer aktuell.

Mål

Undervisningen syftar till att

- ✚ stärka elevernas individualitet och fördjupa deras förhållande till omvärlden
- ✚ hjälpa den unga människan att finna en egen identitet och tillhörighet
- ✚ i möte med olika religioner och livsåskådningar göra eleven medveten om sina frågor
- ✚ stöda den personliga utvecklingen
- ✚ stimulera eleverna till att vidga sin begreppsvärld
- ✚ resonera och bilda sig en uppfattning om moraliska, etiska och religiösa frågeställningar
- ✚ öka kunskapen om olika människors tanke-system och trosföreställningar
- ✚ underlätta förmågan till inlevelse, medkänsla och kommunikation
- ✚ utveckla elevens individuella omdömesförmåga

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ lyssna till och samtala om ett urval av berättelser från kristen tradition: legender och berättelser om helgon
- ✚ känna till och samtala om äventyr, sägner och legender från olika kulturer och religioner, bl.a. från hinduistisk, buddhistisk och islamsk tradition
- ✚ känna till centrala berättelser från Gamla testamentet och judendomens traditioner genom berättelser, samtal, eget text- och bildskapande
- ✚ lyssna till och samtala om berättelser om människors liv världen över, förr och nu
- ✚ uttrycka funderingar, frågor och tankar om livet, förlust och sorg, gott och ont, rätt och fel, hopp och drömmar samt ge respons på andras tankar
- ✚ samtala om levnadsregler och familjetraditioner till vardags och till högtid, både religiösa och icke religiösa traditioner
- ✚ samtala om samvete, etik och värderingar
- ✚ samtala om respekt och tolerans och att förebygga och arbeta mot mobbning i praktiken
- ✚ lyssna till och samtala om berättelser som handlar om respekt för natur och allt levande

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till, berätta och samtala om centrala berättelser ur Nya testamentet
- ✚ känna till och samtala om centrala levnadsregler, högtider och värden i kristendomen
- ✚ vara förtrolig med och kunna använda estetiska uttryck knutna till kristendomen
- ✚ känna till och kunna berätta om centrala fornnordiska myter och mötet mellan fornnordisk gudskyrtan och kristen tro och kultur
- ✚ känna till och kunna berätta om Siddharta Gautamas liv och gärning och centrala berättelser, levnadsregler, högtider och värderingar i hinduistisk religion
- ✚ känna till och kunna berätta om profeten Muhammeds liv och gärning och innehållet i centrala delar av Koranen
- ✚ känna till centrala levnadsregler, högtider och värderingar inom islam
- ✚ vara förtrolig med och kunna använda estetiska uttryck knutna till buddhism, hinduism och islam
- ✚ berätta om Jesu liv, gärning och lära i ett historiskt sammanhang
- ✚ berätta om kristen forntid och viktiga händelser i kristendomens historia fram till reformationen
- ✚ känna till Sokrates, Platon och Aristoteles och centrala idéer i deras filosofi

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleven ska kunna

- ✚ känna till hur Bibeln är uppbyggd, förklara förhållandet mellan Gamla och Nya Testamentet och diskutera olika syn på Bibeln
- ✚ känna till ett av de fem evangelierna
- ✚ diskutera utvalda texter ur Nya Testamentet och känna till Paulus liv och gärning
- ✚ presentera särdrag i konst och arkitektur med anknytning till kristendomen
- ✚ beskriva kristendomens position i Europa under medeltiden och renässansen, och redogöra för viktiga händelser i kristendomens historia från reformationer till vår tid, lokalt och internationellt

- ✚ förklara huvuddragen i romersk–katolsk, ortodox och protestantisk kristendomstradition och känna till centrala drag i några frikyrkliga samfund, kristna och andra nyreligiösa rörelser som det är naturligt att ta upp
- ✚ känna till och samtala om religionerna hos urbefolkning i Amerika, Oceanien och i Afrika
- ✚ beskriva det karakteristiska och det som skiljer sig åt i judendom, islam, hinduism och buddhism grundat på centrala skrifter, ritualer och traditioner
- ✚ genom fördjupning kunna förstå dessa fyra trosinriktningar som livstolkningar utifrån deras förutsättningar
- ✚ känna till de konstnärliga, kulturella och sociala impulser som är säregna för dessa religioner, både historiskt och i dagens samhälle
- ✚ beskriva särdragen i livssynshumanism som livstolkning utgående från kännedom om centrala skrifter, ritualer och traditioner
- ✚ ge en översikt över mångfalden i livssynshumanism, viktiga historiska händelser och livssynshumanismens ställning i Norden och världen idag
- ✚ samtala om och visa förståelse för vad religion och livssyn är, hur religion och livssyn kommer till uttryck på olika sätt, och hur religions- och livssynskritik är en del av ett pluralistiskt samhälle
- ✚ diskutera centrala etiska frågor med utgångspunkt i representativa idéer hos några utvalda tänkare och kulturpersonligheter, med vikt på biografiskt och skönlitterärt material
- ✚ samtala om existentiella, allmänmännsliga livsfrågor med utgångspunkt från centralt undervisningsmaterial i andra ämnen, som t.ex. historia, naturkunskap, och modersmål
- ✚ delta i samtal om religions- och livssynsfrågor och öva respekt för människors tros- och livssynsuppfattning, ritualer, heliga objekt och ställen
- ✚ dryfta etiska frågor och värderingar i anknytning till aktuella teman i samhället lokalt och globalt: socialt och ekologiskt ansvar, teknologiska utmaningar, fredsarbete och demokrati, mellanmännsliga relationer som samlivsformer och val av kulturell ståndpunkt, samt erkännande av människors lika värde

SAMHÄLLSKUNSKAP

Waldorfpedagogiken är baserad på en social impuls. Idealet om en frigörande pedagogik förutsatte ramar och betingelser för skolans organisation som sprängde gängse uppfattningar om vad en skola skulle vara i samhället och hur skolans inre liv skulle fungera. För att lyckas med att bygga upp ett tätt kollegialt lärarsamarbete, med att utveckla ett nära förhållande till föräldrar och förmyndare

och framför allt att skapa en stimulerande skol- och inlärningsmiljö för eleverna, måste man gå nya vägar.

Många av dessa sociala intentioner har realiserats till stor del och har kommit till uttryck i skolor över hela världen med en speciell atmosfär och en rikedom av händelser och erbjudanden inom just det sociala fältet. Att skapa en arena där socialt lärande är en integrerad närvarande faktor i skolans hela liv, har varit och är en viktig grundförutsättning. Bara det att delta i ett välfungerande skolsamhälle, som elev, förmyndare eller lärare, är en förstärkt erfarenhet där viktiga sociala kompetenser uppnås.

Alla skolor oavsett pedagogisk färg ska förbereda eleverna till att leva och verka som fria och ansvarsfulla individer i ett perspektiv av framtid och förändring. Bakgrunden är våra demokratiska ideal, i en ram av allt tydligare formulerade mänskliga rättigheter. Den mångkulturella prägel som vårt samhälle har fått under den senaste generationen, ställer starkare krav på allas kunskap, självinsikt och äkta tolerans när det gäller religion, livssyn, historia, konst, kultur, seder och bruk. Detta ska skolan förmedla och praktisera, de utgör de verkligt grundläggande sociala färdigheterna. Waldorfskolan lägger vikt vid att vara genomträngd av en sådan verklighet på alla nivåer, från etableringen av goda sociala vanor, deltagande i olika projekt i alla årskurser, aktualisering av lärostoffet, till mer eller mindre direkt förmedling av ämnet samhällskunskap. Vägen till målet och målet självt sammanfaller.

Detta ämne bör behandlas på ett sådant sätt att elevernas möjligheter till egna reflexioner och värderingsförmågor utvecklas i takt med deras egen tillväxt och mognad. Målet är att bidra till elevens förmåga till framtida deltagande i samhället utifrån breda, egna erfarenheter, med självförtroende och med en känslighet för andras roller och förmågor. Eller med andra ord: att uppöva sin personliga insikt och kompetens i hur individer kan samarbeta.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- fungera som medlemmar av klassen (gruppen) och ta ansvar för de plikter det för med sig
- berätta om bosättningen och några viktiga orter i hemkommunen
- känna till allmänna inrättningar, som idrottshallar, bibliotek, kyrkor m.m. på hemorten
- i stora drag känna till hemortens vägar och kommunikationer
- känna till några viktiga normer och regler som gäller i vardagen och betydelsen av regler som reglerar förhållandet mellan människor
- samtala om kränkningar av sådana regler

- ✚ känna till de viktigaste trafikreglerna som är aktuella för åldersgruppen
- ✚ samtala om olika familjekonstellationer i den egna kulturen och i andra kulturer som finns i närmiljön eller som berörs i undervisningen
- ✚ samtala om aktuella sidor av könsrollerna i den egna åldersgruppen
- ✚ samtala om användandet av pengar utifrån aktuella problemställningar i klassen

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ skaffa sig några kunskaper om ett aktuellt tema på egen hand och kunna berätta eller skriva om det
- ✚ samtala om och förstå sidor av reklamens effekter på konsumtionen
- ✚ känna till regler för personlig integritet och nätvetenskap på internet
- ✚ veta hur regler och normer uppstår inom skolans värld och på andra ställen inom elevernas erfarenhetsområden
- ✚ samtala om olika sidor av begreppen rättvisa och tolerans
- ✚ känna till grundläggande principer för demokratiska arbets- och beslutsformer
- ✚ samtala om könsroller förr och nu utifrån relevanta och aktuella exempel
- ✚ ha en förståelse för varför människor söker sig samman i samhällen och ha några grundkunskaper om olika typer av samhällsskick, inklusive vår egen demokrati
- ✚ veta något om olika invandrargrupperns historia och kultur
- ✚ ha grundläggande kunskaper om sexuell orientering
- ✚ ha några preliminära kunskaper om tobakens, alkoholens och narkotikans skadeverkningar

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ veta vad en opinionsundersökning är genom egen erfarenhet med den typen av projekt på skolan
- ✚ redogöra för aktuella samhällsfrågor, skilja mellan åsikter och fakta, formulera argument och diskutera
- ✚ diskutera bruk och missbruk av rusningsmedel och ställa in sådana frågor i ett historiskt och kulturellt sammanhang

- ✚ samtala om variation i sexuell orientering i anslutning till kärlek, samliv och familj
- ✚ redogöra för grunddrag i jämställdhetens historia under de senaste 100 åren och jämställdhetsfrågans ställning idag
- ✚ redogöra för rättighetslagstiftningen som gäller på Åland utifrån exempel
- ✚ redogöra för en konflikt och diskutera olika möjligheter till lösning
- ✚ känna till hur Ålands självstyrelse är uppbyggd och historien om hur den uppkom
- ✚ känna till grunddragen i landskapsbudgeten genom en översikt över landskapets intäkter och utgifter
- ✚ känna till huvuddragen i Åländsk ekonomi och något om sammanhanget med Finlands och övriga världens ekonomier
- ✚ känna till grunderna till att vi betalar skatt
- ✚ redogöra för politiska institutioner på Åland och i Finland och kunna jämföra med andra länder
- ✚ känna till begreppet kriminalitet, veta något om generella orsaker och känna till grunddragen i det åländska rättsväsendet
- ✚ diskutera demokrati som styrelseskick, redogöra för politiska partier och huvudinnehållet i begreppet maktfördelning
- ✚ känna till grundläggande mänskliga rättigheter, deras uppkomst och vikten av att de blir respekterade
- ✚ veta något om nordiska rådet och eu
- ✚ känna till några internationella hjälporganisationer och hur de arbetar
- ✚ känna till begreppet "den fjärde statsmakten" mediernas metoder och roller; och kunna öva källkritik

HISTORIA

Mänsklighetens samlade kunskap om sin egen historia utgör en kunskapsmängd som lång överstiger det som en enskild människa kan sätta sig in i. Både tema- och stoffmängden är outtömliga. Det finns också en mängd olika tolkningar och sätt att närma sig historien. Samtidigt vet vi hur personer och händelser från historien kan väcka beundran och begeistring och bli viktiga förebilder för inre mänsklig tillväxt. Trots att det inte ges ett entydigt svar på vad vi kan lära av historien, kommer det att väcka intresse för själva ämnet att vara av stor betydelse för förståelsen av tiden vi lever i. I dagens globala verklighet är det viktigt att ge det uppväxande släktet kunskaper om andra tider och om bakgrunden till vår egen tid och samhället runt

oss. Historieämnet är ett övningsområde för att förstå väsentliga sidor av omvärlden, som kulturarv, samhällsutveckling och mellanmännsliga förhållanden.

Kunskap om forntiden, så väl egen som i andras kultur, blir påträngande viktig. Men här börjar också frågorna och vägvalen. Hur omfattande ska ämnet vara? Hur långt tillbaka i tiden är det motiverat att gå? Vilka delar och områden är relevanta? Ska man satsa på översikt eller fördjupning? Vilka metoder ska användas för att förmedla historien? Slutligt: Vad är det som ska undervisas?

På flera av dessa områden gör waldorfskolan val som skiljer sig från den kommunala skolan, både när det gäller val av vad som ska undervisas, metoder och motiveringar. Historia är ett mer omfattande ämne, samtidigt som man metodiskt tar sikte på fördjupning. Motivet för att gå djupare in är inte bara för att väcka intresse utan också en sorts igenkännande. Det finns beröringsytor mellan historiens stora skeenden och det enskilda barnets utvecklingsstadium. Genom att börja långt tillbaka i historien och att följa mänsklighetens och civilisationens uppkomst genom årskurserna, tar man denna möjlighet till en djupare identifikation med alla kulturer på allvar. I spänningsfältet mellan mänsklighets- och individaspekten, ligger ett av motiven till ämnets plats i uppväxtprocessen: nämligen att stärka och vårda den enskilda individens identitet med tanke på en fördjupad förståelse av "de andra" både i rum och tid.

I waldorfskolans läroplan växer historieämnet fram ur det stora, övergripande sammanhang som under de första skolåren förmedlas genom äventyr, sägner och myter. Detta korresponderar med de äldsta kulturvittnesbörden, som är förbundna med den mytisk-religiösa aspekten i kulturen. Den egentliga delen av historien börjar i klass fem med en skildring av de äldsta civilisationerna i det indoeuropeiska området, fram till det antika Hellas. Nästa år går linjen vidare genom Roms och kristendomens historia fram till och med medeltiden. I klass sju står renässansen i fokus, och perspektivet utvidgas därigenom igen till övriga världsdelar och folkslag. De två sista åren av grundskolan arbetas det med huvuddrag i Nordens, Europas och världens historia fram till vår egen tid.

De samhällsorienterade ämnena följer också en medveten linje från det nära och konkreta till ett omfattande globalt perspektiv. Beskrivningarna har sin utgångspunkt i det lokala samhället, för att sedan utvidgas till det nationella och internationella. Målet är att ge en grundläggande upplevelse av samhörighet med värden tillsammans med en förståelse av det värdefulla i olikheter.

I tillägg till ett motiverat val av ämnen, använder waldorfskolan en metod som utvecklas i takt med eleverna och med innehållet i ämnena från år till år. Detta kan beskrivas så här:

Fas 1. (Klass 1–5) Förmedlingen av lärostoffet sker genom beskrivningar och berättelser, där ett område i gången fördjupas. Undervisningen sker i perioder. Synsättet är övergripande, och den andliga och materiella sidan av kulturen betraktas som likvärdiga. Här lever både livsgåtorna och historiens skeenden i bilder. Vi kan därför kalla det här för ett mytiskt stadium.

Fas 2. (Klass 6–9) En ökande fokusering av den historiska linje som omfattar det vi kallar vår kultur. Betoningen läggs på personer, konkreta händelser och historiska fakta. Samtidigt behålls den kvalitativa aspekten på perioderna vi har skildrat. Ur detta material växer gradvis frågorna fram? Vad var det som drev Columbus ut på en sådan farofylld färd? Vad var det egentligen som hände år 1814? Vad vet vi säkert, och hur vet vi att det var så? Elevernas mer utvecklade förmåga att ställa frågor och att tänka själva gör det naturligt med en gradvis mer analytisk hållning till källorna. Enkla diskussioner om hur viktiga saker kan tolkas och diskussioner om utvalda kontrafaktiska exempel blir mer vanliga mot slutet av grundskolan, men utan att elevernas engagerade deltagande i det historiska dramat går förlorat.

En sammanfattning av målområdena i historieämnet i förhållande till en helhetsyn på människan kan se ut så här:

Att ge eleverna omfattande allmänna kunskaper om den del av historien som har lett fram till vår tids kultur, samt kännedom om huvuddragen hos övriga mänskliga samhällen och kulturer. Att ha förmedlat ett förhållande till utvecklingen och färdigheter till att diskutera drivkrafter och orsaksförhållanden i historien. (Tanke)

Att ge eleverna upplevelsegrunder som kan leda till en allmän empatiförmåga. Den i sin tur kan bilda grund för en senare medvetandegjord förståelse och omdömeskraft. (Känsla)

Att låta eleverna utveckla initiativ och önskemål om att omsätta den ämnesmässiga insikten i samhälleligt engagemang, till exempel i utformningen av nära sociala sammanhang, den egna klassen i skolan eller lokalsamhället. (Vilja)

Sammanfattat som en möjlig definition av handlingskompetens: Kännedom om forntiden skapar ett intresse för livet och världen, som å sin sida ger kraft och initiativ att delta i och att skapa ny framtid.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- vara förtroliga med begreppen forntid, nutid och framtid genom familj, lokalsamhället och olika typer av berättelser
- ha goda kunskaper om bondens, fiskarens, jägarens, bergsmannens och andra yrkesverksamhet och liv i förindustriell tid
- i anslutning till Ålands geografi känna till hur bosättningen i stora drag har utvecklats
- känna igen huvuddrag och centrala personer i Gamla Testamentets berättelser om det judiska folket

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ genom bilder från mytologin och historien känna till huvuddragen i de klassiska högkulturerna i Indien, Persien (Iran), Mesopotamien och Egypten, hur jordbruk, skrift och samhälle uppstod och utvecklades
- ✚ känna till huvuddragen av den motsvarande tidsperioden i Nordeuropa och på Åland (stenålder, bronsålder, järnålder)
- ✚ genom mytologi och historiska händelser ha en översikt över den europeiska kulturens vagger i Hellas och Romarriket, känna till den vanligaste indelningen av epokerna och kristendomens första tid
- ✚ känna till den arabiska kulturens vagger, Muhammeds liv och Islam som religion och kulturbärare i Mellanöstern och Nordafrika
- ✚ känna till grundläggande bilder från fornnordisk mytologi och grunddragen i asatron
- ✚ känna till några berättelser ur Kalevala
- ✚ vara förtrolig med typiska drag från medeltiden, från Romarrikets undergång till renässansen, till exempel kristendomens spridning, munkväsendet, riddarväsendet, korstågen, vikingarna, mötet mellan Islam och kristendomen m.m.
- ✚ kunna samtala om och redogöra på ett enkelt sätt för historiska epoker och skeenden och ha tillägnat sig en känsla av tidigare tiders livsföring och mentalitet

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ beskriva viktiga drag ur tidsperioder från medeltiden fram till modern tid
- ✚ känna till de mest kända upptäcktsresandena och resultatet av deras färder
- ✚ nämna exempel på centrala personligheter inom konst, vetenskap och politik under renässansen
- ✚ redogöra för tankesätt och händelser med anknytning till reformationen
- ✚ känna till tidiga tekniska uppfinningar som kikaren och boktryckarkonsten och deras betydelse för den historiska utvecklingen
- ✚ vara förtrolig med principen för den ”nya” kopernikanska världsbilden
- ✚ beskriva huvuddrag i utvecklingen från det förindustriella samhället till ibruktagandet av maskiner
- ✚ känna till de viktigaste tekniska uppfinningarna under perioden och deras användningsområde och betydelse

- ✚ skapa sig konkreta föreställningar om teknifieringens konsekvenser för olika livsområden, speciellt för jordbruket och livet i byarna
- ✚ tillägna sig perspektiv på framväxten av världshandeln och dess konsekvenser för levnadssätt, kosthållning, konsumtion och liknande
- ✚ delta i samtal om tidsepokenas samhälleliga utveckling baserat på kännedom om de viktigaste etapperna i demokratins och globaliseringens utveckling
- ✚ känna till de viktigaste händelserna i Finlands och Ålands historia från medeltiden fram till idag
- ✚ kunna reflektera över betydelsen av nationella eller etniska symboler som flagga, nationaldagar, återkommande sportevenemang m.m.
- ✚ beskriva och diskutera linjer i den politiska utvecklingen från 1500-talet fram till demokratins framväxt
- ✚ tillägna sig mer detaljerade kunskaper om utvalda, viktiga händelser som utvecklingen av imperialismen, utvecklingen av nya ideal och ideologier
- ✚ känna till intensionerna bakom och händelserna under det amerikanska inbördeskriget, den franska och den ryska revolutionen samt följderna därav
- ✚ samtala om politiska ideologier och ståndpunkter, både ur historiskt och aktuellt perspektiv, samt känna till exempel på hur viktiga historiska händelser tolkas olika beroende på ideologisk ståndpunkt
- ✚ reflektera kritiskt över utvalda historiska källor

KONSTHISTORIA

I linje med traditionell indelning innehåller detta ämne en historisk utvecklingsbeskrivning av bildkonsterna – måleriet, skulpturen och arkitekturen. Speciellt för waldorfskolan är att dessa ämnesområden inte bara behandlas som historisk-teoretiska ämnen, utan att de också används som övande, praktisk verksamhet genom hela skoltiden. Det gäller i första hand målning, teckning och modellering, medan beröringen med arkitekturen är begränsat till bestämda perioder och projekt. När eleverna under senare skoltid möter de historiska aspekterna, kommer de därmed att ha ett rikt material av egna erfarenheter som grund till att analysera de olika stilepokerna och vad de är uttryck för. Fördelningen av ämnena kan göras på olika sätt, det som främst berör grundskolan är undervisningen av bildkonstens historia i klass 9, med huvudvikt på måleri och skulptur, från egyptisk forntid till och med Rembrandt. På gymnasienivå arbetar man sen vidare med litteraturhistoria, musikhistoria och arkitekturhistoria.

Huvudområden inom ämnet

Historisk kunskap: Insikt i en väsentlig del av vår kulturella bakgrund totalt, ett

supplement till de andra aspekterna av historieundervisning.

Iakttagelse: Övande i att se, uppmärksamhet för detaljer, utmaning i att sätta ord på det iakttagna, krav på att kunna beskriva så att det går att utvärdera och bedöma

Stilkänsla: Inlevelse i olika kvaliteter som träning i rörlighet. Övande i att känna igen och bestämma ursprung i tid och plats

Instrument: Analys av olika epokers och konstnärers specifika instrument, inlevelse i konstverkets intensioner, medvetenhet om påverkan på åskådaren

Utveckling: variation i konsten som uttryck för olikheter i livsföring och världsuppfattning, stilhistoriska perspektiv som nyckel till förståelse av människans medvetenhetsutveckling

Mål

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska

- ha skaffat sig en överblick över och ett sammanhang i det historiska materialet
- kunna namnge och tidsbestämma de viktigaste epokerna
- vara förtroliga med ett antal utvalda, centrala konstnärer, deras verk och biografi
- känna till de viktigaste begreppen och termerna
- ha en viss säkerhet i att bestämma genre
- ha tillägnat sig en grundläggande förmåga i att bedöma stil
- kunna delta i diskussioner i ämnet och kunna motivera sina synpunkter

KONST OCH HANTVERK

”Konst och konstnärlig undervisning” talas det om i läroplanens inledning. Det konstnärliga i en vidare mening är en så integrerad del av waldorfskolans grundidé, praxis och intentioner att det att skilja ut rena ämnesområden inom helheten inte ger någon exakt bild av vad eleverna faktiskt tillägnat sig av kompetenser under skoltiden. Genom att kontinuerligt arbeta ämnesöverskridande upparbetar eleverna många erfarenheter och verkliga kompetenser som stöder och bygger upp även andra ämnesområden. Samtidigt ger arbetet med konst och hantverk erfarenheter och upplevelser som utvecklar känslighet och förståelse för olika kvalitativa uttryck och blir därmed också ett mål i sig självt.

Waldorfskolans konst- och hantverksämne delas in i tre huvudområden: Bild och form, konsthantverk/hantverk och arkitektur.

Waldorfskolans organisation av ämnena medför att kompetensmålen i konst och hantverk uppnås både i den integrerade periodundervisningen, i tvärvetenskapliga projekt/produktioner och i rena konst- eller hantverksämnen. Här följer en översikt:

I låg- och mellanstadiet omfattar hantverk den klassiska benämningen "handarbete", alltså arbete med mjuka material, och "slöjd", arbete med hårda material som trä, järn och koppar (där det finns möjlighet till det).

Omfattande övningar i användandet av färger och former är delvis organiserade som egna lektioner och delvis integrerade i andra ämnen. Dagligen övar eleverna på att ge omedelbart uttryck för de inre bilder som uppstår runt lärarens berättelser genom att teckna, måla och forma. Detta övande i form- och färganvändning både stärker eleverna upplevelser av undervisningsstoffet och ger ett uttryck för innehållet. Oftast sker detta i elevernas periodhäften. Genom denna alltid närvarande konstnärliga bearbetning, samt genom arbetet med utformningen av olika bokstavstyper och layouter, får eleverna sina konstnärliga grunderfarenheter.

Hantverksämnena fortsätter upp i högstadiet medan de rent konstvetenskapliga/konsthistoriska tas upp från klass 9 och upp i gymnasiet.

Inom dessa ämnen möter eleverna material av högst olika karaktär, material som bjuder på olika "motstånd". De blir förtrogna med verktygen som behövs för att bearbeta materialen. Stegvis kommer de in i ett praktiskt och estetiskt tänkande som leder fram till uttrycksfulla arbeten eller praktiska och genomarbetade föremål. Att bemästra alla nivåer på vägen till att framställa ett sådant föremål innebär en serie utmaningar. Genom konst- och hantverksämnena finns därmed helt egna möjligheter till att möta många sidor av sig själv. Upprepandet av rörelser och träning i praktisk uthållighet genom åldersanpassade uppgifter tränar viljan så väl som det logiska tänkandet. Att genomföra processen fram till ett färdigt föremål bygger upp självtilliten, förankrar kunskap om material och tekniker och väcker reflektioner om mänskliga behov. Genom uthållighet, uppmärksamhet och flit, och genom kravet både av form och funktion i föremålet, byggs en bro till verkligheten som andra ämnen inte lika lätt kan uppnå.

Enligt Rudolf Steiner är en full förståelse av verkligheten inte heller möjlig utan en konstnärlig fördjupning. Ett levande och helhetligt betraktande av naturens fenomen är helt beroende av konstnärlig aktivitet. Eller som J. W. Goethe uttryckte det: "Om man bedriver en verkligt levande och engagerande naturvetenskap, så uppstår av sig självt ett omedelbart behov av konstnärlig verksamhet." Översatt till skolan så betyder det att kognitiv och konstnärlig verksamhet ömsesidigt stimulerar varandra genom ett interaktivt förhållande. Konsten, i ordets vidare bemärkelse, är utan tvivel det viktigaste pedagogiska verktyget i waldorfskolan. Själva pedagogiken kan betraktas som konst, och undervisningen inom varje område och i varje ämne ska vara konstnärligt utformad.

Konsten och konstundervisningen ska inte bara vara en harmoniserande och pedagogisk aktivitet, utan också en metodik där iakttagelse, uppmärksamhet, mental närvaro och värderingsförmåga övas. Den ska utveckla färdigheter, stimulera skaparglädje och förundran men också flytta gränser.

Mål

Klass 3

Bild och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ utforska raka och böjda linjers möjligheter och begränsningar, och kunna teckna sammansatta former i luften, på tavlan, i sand eller på papper
- ✚ sätta samman och teckna räta och böjda linjer i symmetriska former, runt vertikala och horisontala såväl som runt lutande axlar
- ✚ upprepa sammansatta, symmetriska former på ett sådant sätt att det uppstår mönster
- ✚ rita av givna former och spegla dem runt en vertikal eller horisontal axel
- ✚ känna till grundfärgernas kvaliteter och ha erfarenhet av att blanda dem i olika kombinationer och valörer
- ✚ ge uttryck för inre bilder/upplevelser och representativa kvaliteter i lärostoffet genom egna bilder
- ✚ forma tredimensionellt i olika material som till exempel bivax, lera, textilier, papper

Hantverk

Målet med undervisningen är att eleverna ska

- ✚ ha egna erfarenheter av hela processen från obearbetad ull fram till användbart ullgarn (karda, spinna) och av att ha tovat
- ✚ ha lärt sig att sticka och att kunna använda sina erfarenheter till att framställa små funktionella och vackra föremål
- ✚ behärska enkel handsömnad och kunna använda den till att tillverka enkla föremål eller plagg
- ✚ kunna väva och använda resultatet till användbara föremål
- ✚ kunna virka enklare föremål

Arkitektur

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till olika sätt att bygga hus från perioden om ur-yrkena (stenhus, stockhus m.m.)
- ✚ känna till de elementära stegen vid byggandet av hus
- ✚ samtala om människans behov av byggnader i olika historiska perioder

Klass 6

Bild och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna igen och kunna teckna av keltisk, grekisk och romersk ornamentik och formspråk
- ✚ utforska lagbundenheter och möjligheter hos befintliga former och mönster
- ✚ använda sig av inövade färdigheter i grundläggande frihandsgeometri vid planering och genomförande av eget arbete med ornamentik
- ✚ använda kunskaper om skrift, geometri, färg och form till att uttrycka förståelse för ett ämne i olika teman
- ✚ använda färg, form och linjer för att uttrycka innehållet i ett motiv
- ✚ använda olika tecknings- och målningstekniker
- ✚ teckna enkla föremål med skugga i svart-vitt och i färg
- ✚ ha tillägnat sig en förmåga till att förstå och läsa budskapet i andras bilder
- ✚ forma tredimensionellt på ett harmoniskt och/eller karakteristiskt sätt i olika material som till exempel bivax, lera, textilier, papper
- ✚ ha goda kunskaper om bildernas betydelse för människor i olika tider och kulturer

Hantverk

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ utforska en mängd material och använda olika verktyg och tekniker för att utföra uppgifter som är knutna till lärostoffet
- ✚ kunna använda såg, kniv och andra verktyg med egg till att bearbeta färska ämnen från skog och ängar eller torra trämaterial till användbara bruksföremål
- ✚ genomföra ett större arbete i textilslöjd (t ex. korsstyggn) där funktion, form och dekor är av god kvalitet
- ✚ sticka, väva eller virka ett mer krävande bruksföremål som vantar, sockor eller liknande
- ✚ tillverka enkla bruksföremål i läder, näver eller liknande
- ✚ reflektera över andras och egna val av form, storlek och ytbehandling av bruksföremål

- ✚ upparbeta en följsamhet för vad kvaliteter som färg, form och design betyder i det dagliga livet

Arkitektur

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till och ha tecknat eller tillverkat modeller av utvalda byggningar som ett grekiskt tempel, romersk valvbåge, medeltidskatedral
- ✚ känna till några ursprungsbefolkningars hus och byggnader

Klass 9

Bild och form

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna igen karakteristiska drag hos olika kulturers skrift, ornamentik och konstnärliga uttrycksformer
- ✚ förstå och använda principerna för skrift, ornamentik och konstnärliga uttryckssätt i det egna arbetet
- ✚ kunna göra medvetna val av material och teknik vid planering av olika arbeten
- ✚ framställa egna bilder med hjälp av många olika tekniker
- ✚ experimentera med olika konstuttryck
- ✚ behärska enkla ljus- och skuggeffekter vid teckning
- ✚ känna till och kunna använda olika perspektiv vid skapandet av bilder
- ✚ kunna uttrycka både yttre och inre motiv genom form och färg
- ✚ utföra ämnesmässiga illustrationer med stor precision
- ✚ kopiera utifrån en förlaga
- ✚ behärska digital bildbehandling och dra nytta av inövade färdigheter i kompositionslära, färglära, ljus och skugga
- ✚ skapa de platonska kropparna och känna till hur de är uppbyggda
- ✚ känna till huvudepokerna i bildkonstens historia, med utvalda centrala konstverk och ha goda kunskaper om några stora bildkonstnärers liv och verk
- ✚ återskapa tredimensionella former i t.ex. trä, lera, metall eller i moderna material
- ✚ skapa fria tredimensionella former som understöder form och funktion

Hantverk

Målet med undervisningen är att eleverna ska

- ✚ känna till typiska svårigheter när man ska tillverka lämpliga och vackra föremål i olika material
- ✚ ha goda kunskaper om olika material för att kunna välja medvetet i förhållande till miljö och till kraven på föremålet
- ✚ kunna utforma och genomföra ett arbete från planering till färdigställande
- ✚ kunna arbeta i grundläggande tekniker med många olika material som metall, läder, rep, näver, keramiska material och glas
- ✚ känna till mjuka och hårda träslags egenart och motstånd i förhållande till redskap
- ✚ kunna använda redskap som, yxa hyvel, såg, borr m.m. samt elverktyg som borr, sticksåg och bandslip m.m.

MUSIK

Musiken är ett av människans mest universella uttrycksmedel. Musiken berör det djupast mänskliga i oss, och har stor betydelse hos barn och unga under uppväxten. Genom musiken kan vi erfara mening och sammanhang: Rytme och harmoni tränger djupt in i själen, griper tag i människan och bringar skönhet och glädje. För den uppväxande människan är detta speciellt betydelsefullt.

Musik ingår som ett viktigt element i klassens och skolans sociala liv. Eleverna möts och samarbetar i det musikaliska fältet. Musiken skapas av den enskilda, i en gemenskap och för en gemenskap. Musikundervisningen har uppgifter inom fler områden som samverkar: För den enskilda eleven, för klassen och för hela skolans gemenskap. Målet för musikundervisningen sammanfaller med skolans allmänna mål. Att ta fram och skapa tillväxtpöjligheter för den enskildes individualitet, att ge näring till barnets inre resurser. Det är en grundläggande princip i waldorfskolan att vägen till musikalisk upplevelse och musikaliskt skapande går genom egen aktivitet, genom att eleverna själva övar och utövar musik, och lyssnar till varandras framföranden. Att öva och uttrycka sig musikaliskt genom hela skoltiden är en av grundpelarna i waldorfskolans strävan i att utforma en skoldag, ett skolår och en skoltid som ger barnen livslust, livsglädje och livskapacitet, både under uppväxten och som vuxen.

Barnets utvecklingsstadium och åldersstadiets egenart ligger till grund för ämnets innehåll och form inom de enskilda årskurserna. Musikämnet utformas i nära samspel med den allmänna undervisningen. Det innebär att musik är en av flera infallsvinklar till ett ämne eller ett tema, och också en form av tematisk fördjupning. Samtidigt blir musikaliska färdigheter inlärdade och övade genom hela skoltiden. Variationerna i det som en klass gör och lär i musik inom grundskolan och senare inom gymnasiet blir en resurs för skolan. Alla får ta del av varandras musikaliska

arbeten inom olika genrer via olika framföranden vid månadsfester och andra gemensamma tillställningar. En tredjeklass framför åländsk folkmusik efter en period om hembygden, en åttondeklass sjunger och spelar afrikansk musik när de har period om slavhandel, stråkorkestrar, körer och flöjtgrupper har konsertinslag. Klassens och den enskilda elevens musikaliska arbeten visas för hela skolan, och skapar en grund för rik och varierande musikalisk erfarenhet för alla elever. Musikundervisningen i waldorfskolan har fyra grundpelare:

- Sång: Det övas sång genom alla skolår, från enkla pentatoniska melodier under det första skolåret till krävande flerstämmig körsång i de högre klasserna.
- Instrument: Under de första åren spelar man enkla, pentatoniska flöjter och något senare c-flöjter. Sedan kommer stråk- och sträng- och andra blåsinstrument. Under de senare åren får man prova på orkesterspel.
- Uppträdande för hela skolan: Elevernas regelbundna deltagande i framförandet av musik, och elevernas aktiva lyssnande till andras framföranden, ger en möjlighet till allsidig musikalisk erfarenhet under hela grundskoletiden. Den musikaliska verksamheten i klasserna, över klassgränserna, i gemenskap med hela skolan skapar ett fundament för klassen och skolan som en social organism.

Målen i musik är anpassade till den åldersspecifika undervisningen av ämnen och teman som är utmärkande för waldorfskolan. Det innebär att det inte arbetas med alla genrer och stilarter på alla nivåer. Arbetet med musik följer den allmänna undervisningen på så sätt att olika musikformer övas och fördjupas när de kan sammankopplas med de ämnen och teman som just då bearbetas i klassen.

Arbetet med musik sker i huvudsak inom klassgemenskapen. Eleverna utvecklar färdigheter och förtrolighet genom övande och utövande tillsammans med andra, och målen är knutna till aktivt utövande i förhållande till vad eleven skall kunna som deltagare i klassens gemensamma musicerande.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- använda sin röst med olika styrka och tonhöjd
- imitera enkla rytmer och melodier
- sjunga ett antal sånger tillsammans med klassen
- hålla sin stämma när klassen sjunger i kanon
- delta i lekar med en varierad repertoar av sånger, rim, ramsor, sånglekar och danser
- delta i framförande av sång och dans

- ✚ göra och spela enkla melodier på ett instrument
- ✚ klappa eller på annat sätt utföra rytmiska motiv
- ✚ delta i och utforma små stycken med tal, sång, rörelse och spel
- ✚ vara förtrolig med åländsk och finsk folkmusik

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ sjunga unisont och flerstämmigt med vikt på intonation, klang och uttryck
- ✚ sjunga och spela enkla melodier efter gehör och efter noter
- ✚ framföra sånger och visor från äldre och nyare tid
- ✚ delta i några traditionella danser från det egna landet och från andra länder
- ✚ delta i framföranden med sång, spel och dans
- ✚ vara förtrolig med sånger och ballader från olika historiska perioder
- ✚ känna till noterna i G–klavsystemet och ha kunskap om basklavssystemet
- ✚ känna till grundelement i musikinläran som takt, rytm, dur och moll
- ✚ känna till instrumenten i stråk- och blåsorkestrar
- ✚ samtala om melodi, klang, rytm, tempo och form i den musik som utövas

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ delta i uppvärmning och övning av toner och klanger
- ✚ delta i gemensam sång med sånger från alla genrer, också den klassiska
- ✚ behärska unison och flerstämmig sång anpassad till elevernas register
- ✚ delta i grupper med sång och instrument
- ✚ delta i framförandet av musik och dans från olika kulturer, olika genrer och historiska epoker
- ✚ orientera sig i ett partitur med både g- och f-klav.
- ✚ känna till några centrala kompositörer
- ✚ ha kunskap om afrikansk och afroamerikansk musik och negro spirituals
- ✚ samtala om musik som konst och kulturuttryck och som underhållning och förbrukningsvara

MAT OCH HÄLSA

Mat och måltider är viktiga för hälsan, men också matens väg från jord till bord hör till området mat och hälsa. Ekologisk kunskap och erfarenhet om var maten kommer ifrån och hur den odlas och förädlas är en integrerad del av ämnet. Detta bidrar till att eleverna får en upplevd insikt, som stärker förmågan till att göra egna val och kunna se konsekvenserna av dessa val när det gäller frågor om mat och måltider i hemmet, under fritiden, i arbetslivet och i samhället i stort. Erfarenheterna blir årskursvis bearbetade i medvetandegörandet av de många näringsfrågorna av hälsomässig, ekologisk, social, etisk och praktisk art. Målet är att utveckla elevernas förmåga till självständig värdering och omtanke på detta fält, både i förhållande till egen hälsa och i förhållande till att bidra till utveckling av en sund lokal och global matproduktion.

Som skapande ämne ska mat och hälsa ge plats för övande i praktisk matlagning och utveckling av kritisk bedömning i anknytning till mat och måltid. På så sätt kan eleverna bli inspirerade till att använda sina förmågor också utanför skolan och senare i livet. Att tillreda mat till andra är också ett uttryck för omsorg, vänskap och gästfrihet. Med tanke på det är mat och måltid en viktig arena för samarbete och social träning. Vi får näring inte bara genom matens innehåll, utan också av den helhet som en måltid, tillredd av bra råvaror och komponerad till en meny som tilltalar våra sinnen och som avnjuts i gemenskap, ger.

Våra matvanor reflekterar inte bara individuella val, utan är också kulturella och religiösa uttryck. På det sätt är de en central del av vår identitet. Från vardagens enkla måltider till stora festliga bjudningar bör måltiderna vara omramade av eftertanke och tacksamhet. Måltiderna intar man tillsammans, man serverar andra, man väntar på sin tur, lär sig att se andras behov. Det är ett grundläggande mål inom ämnet att upparbeta goda måltidsvanor. I ett flerkulturellt samhälle är det viktigt med kunskap om och respekt för mattraditioner i andra kulturer. Större utbud och mångfald inom matvaruhandeln ställer större krav på förbrukarens förmåga till att göra kvalitativa val, både i förhållande till matlagning, egen hälsa och miljö.

Huvudområden inom ämnet

Från jord till bord

Detta huvudområde handlar om att lära sig om matvarornas ursprung och produktion, förädling, varumärkning och handel, och om människan som kritisk och ansvarsfull konsument. Den kritiska konsumenten har ett reflekterande och medvetet förhållande till de produkter man använder. Detta förhållande uppövas och skapas genom att bygga upp en konkret relation till matvarorna genom kunskaper, färdigheter och attityder. Vikten läggs på att ge eleverna upplevelser, utveckla färdigheter och skapa motivation för att välja en livsstil som tar hänsyn till människor och miljö. Omsorg och omtanke är centrala begrepp när arbetar med djur och växter, liksom glädjen över det vackra. Den skapande processen från idé till färdig produkt hör naturligtvis hemma i detta huvudområde.

Mat och livsstil

Huvudområdet mat och livsstil handlar om att utveckla färdigheter och mognad till att välja en hälsobefrämjande livsstil. Realiseringen av en hälsobefrämjande livsstil bygger på att eleven upplever ett sammanhang mellan sig själv som handlande konsument och kvaliteten på den maten som äts. Erfarenheter av råvaror, tillredning, avsmakning och servering ger en grund för reflektioner runt sammanhanget mellan mat, livsstil och hälsa. När råvarorna är införskaffade ska de tas om hand: Matlagning övas i flera steg. Det läggs genomgående vikt på att maten ska vara sund, varierad, välsmakande och inbjudande. Att lära sig att sätta samman en näringsmässigt riktig kost är ett viktigt element i undervisningen. Det är ett grundläggande mål i ämnet att upparbeta goda måltidsvanor.

Mat och kultur

Inom huvudområdet mat och kultur är måltidsvanor till vardags, högtid och fest centrala ämnen. Likaledes är kunskap om åländsk mattradition och mat i olika kulturer och religioner ett huvudfält. I ett flerkulturellt samhälle är det viktigt med kunskap om och respekt för mattraditioner i andra kulturer. Större mångfald i utbudet av matvaror ställer större krav på konsumentens förmåga till att göra medvetna kvalitetsmässiga val när det gäller matlagning, egen hälsa och miljö. Att laga mat till andra är också ett uttryck för omsorg, vänskap och gästfrihet. Matlagning och måltider blir på så sätt också en arena för samarbete och social träning. En bra måltid i familjens eller goda vänners lag ger näring inte bara till kroppen utan också till själen.

Mål

Klass 3

Från jord till bord

Målet med undervisningen är att eleverna ska

- känna till hur några vanliga matvaror odlas och förädlas
- ha erfarenhet av fiske och insamling av vilda ätbara växter
- undersöka hur olika råvaror och matvaror smakar
- känna till de viktigaste sädeslagen och grönsakerna
- känna till de viktigaste husdjuren och produkterna man får av dem
- ha provat att odla själva i skolans trädgård eller någon annanstans och därmed haft möjlighet att följa processen från det sådda/satta till den färdigt tillredda maten

Mat och måltid

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- laga en enkel, god och näringsriktig rätt av några vanliga råvaror
- komponera en sund frukost och ett bra mellanmål

- ✚ mäta och väga i samband med recept och matlagning
- ✚ praktisera regler för god hygien och veta varför det är viktigt

Mat och kultur

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ bidra till trivsel i samband med måltider
- ✚ duka och pynta bord på ett inbjudande sätt
- ✚ planera och genomföra en årstidsfest/högtid tillsammans med andra
- ✚ känna till några olika kulturers måltidsvanor

Klass 6

Från jord till bord

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ utveckla, tillreda och presentera en lokal förädlingsprodukt
- ✚ undersöka olika matvaror med hänsyn till kvalitet och miljö
- ✚ värdera, välja och handla miljömedvetet utifrån egna undersökningar
- ✚ diskutera produktinformation och reklam för olika matvaror
- ✚ förstå enkel märkning av innehåll och ursprung på matvaror

Mat och livsstil

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ laga god och näringsrik mat till en huvudmåltid
- ✚ ge exempel på sammanhang mellan matvanor och hälsa
- ✚ använda matematik för att öka eller reducera mängder i recept
- ✚ diskutera vad som är en sund och hållbar matproduktion

Mat och kultur

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ laga mat från den lokala kulturen och från främmande kulturer
- ✚ söka rätt på recept från olika källor, värdera och följa dem
- ✚ laga mat utomhus med naturen som resurs
- ✚ ha praktisk kunskap om skötsel av kulturlandskapet

Klass 9

Från jord till bord

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ veta hur man bygger en bra kompost och kunna beskriva processen
- ✚ känna till grundprinciperna inom ekologisk matvaruproduktion
- ✚ koppla ihop energiförbrukning och olika produktionsmetoder
- ✚ värdera matvarors kvalitet inom den globala handeln
- ✚ diskutera hur olika marknadsföringsmetoder kan påverka valet av mat.
- ✚ värdera och välja mat utifrån etiska, ekologiska och hållbara kriterier

Mat och livsstil

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ planera och tillreda en välkomponerad, trerätters middag
- ✚ förklara vilka näringsämnen olika matvaror innehåller
- ✚ diskutera näringsrelaterade sjukdomar, matmissbruk och beroende
- ✚ känna till vad som främjar sund utveckling av sinnesorganen, ämnesomsättningen och cirkulationen
- ✚ göra upp en hushållsbudget och räkna om recept och näringsinnehåll

- ✚ värdera information rörande kosthållning såsom den framstår i reklam och media
- ✚ ha kunskap om tillsatämnen i mat och hur de kan inverka på kvalitet och hälsa

Mat och kultur

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ planera och tillreda en måltid till ett sällskap med inbjudna gäster, t.ex. mor- och farföräldrar
- ✚ utprova och komponera rätter utifrån olika matlagningssmetoder och matkulturer
- ✚ ge exempel på hur matlagningssredskapen och matkulturen har ändrat sig över tid
- ✚ diskutera utmaningar knutna till globaliseringen av matkulturen med tonvikt på hälsa och miljö
- ✚ diskutera aktuella hälso- och miljöaspekter i samband med genmodifiering av mat
- ✚ diskutera etiska aspekter när det gäller djur, djurhållning och köttproduktion

GYMNASTIK OCH FRILUFTSLIV

Rörelse är ett grundläggande sundhetslement i människans liv. Gymnastik handlar om att utveckla elevernas förutsättningar till rörelse. Det betyder att inspirera till aktivitet i form av friluftsliv, lagspel, lek, dans och idrottsaktiviteter. Ämnet ska ge erfarenhet och kunskap om hur kroppen fungerar i arbete och vila. Gymnastiken tar sikte på att ge grundupplevelser av rummet och tyngdkraften, på det sätt som man som människa står i förhållande till rummets dimensioner och de fysiska lagbundenheterna. Det ska ge förståelse för hur man kan utveckla färdigheter i olika aktivitetsformer och hur man kan öva motorik, styrka och uthållighet. Kunskap om träning och hälsa, och om hur man kan möta krav på att bemästra rörelser och fysisk aktivitet i vardagen är centralt, och koncentration och kontrollerat genomförande är viktiga målsättningar. Gymnastiken ska också bidra till att utveckla elevens förståelse av varför en sund livsstil ger både personliga och samhälleliga vinster.

Gemenskap och tolerans är viktiga värden också i gymnastik. Ämnet bjuder på många möjligheter att lära eleverna att acceptera att vi är olika, att vi bemästrar färdigheter på olika nivåer och inom olika områden. Genom en mångfald av aktiviteter ska ämnet stimulera till samarbete och gemenskap mellan eleverna

Friluftsliv som en del av gymnastikämnet är först och främst inriktat på erfarenhetsbaserad inläring. Genom aktivt deltagande, planering, genomförande

och efterarbete kommer eleverna att öva självständig handlingskompetens, få ökad självinsikt och bli mer socialt medvetna. Genom ämnet önskar man utveckla en positiv och social inlärningsmiljö där trivsel, omsorg, goda upplevelser och samvaro bidrar till fysiskt och psykiskt överskott, ansvarskänsla och initiativkraft. Att känna att man behärskar något ger glädje och självförtroende. Gymnastikämnet ska ge tillfällen till sådana stunder och till att skapa ett gott förhållande till sin egen kropp.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- känna till sin egen kropp och namnen på kroppsdelarna
- använda varierade rörelser i olika miljöer och i planerade aktiviteter
- delta i aktiviteter som utmanar alla sinnen och stärker koordinationsförmågan
- röra sig säkert på strandzonen och vid vattnet, känna till farorna och kunna simma
- använda boll i lekar och bollspel
- uttrycka olika rytmer genom rörelse
- delta i sånglekar och danser
- få pröva på att skida och åka skridskor
- samspela med olika miljöer och aktiviteter
- berätta om egna upplevelser av olika aktiviteter

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ veta något om träningsaktiviteter i olika idrotter
- ✚ känna till och utföra grundläggande aktiviteter i några individuella idrotter
- ✚ respektera regler för fair play
- ✚ göra sitt bästa, men också kunna både vinna och förlora med jämnmod
- ✚ använda grundläggande tekniker och enkel taktik i några utvalda lagidrotter
- ✚ behärska bröst- och ryggsim och att dyka, provat på livräddning och klädsim
- ✚ dansa enkla danser från olika kulturer
- ✚ känna till och respektera trafikregler till fots och med cykel
- ✚ orientera sig i relativt känd terräng med hjälp av karta och kompass
- ✚ planera och genomföra utfärder med och utan övernattnig
- ✚ ge enklare första hjälp
- ✚ grunderna i sjösäkerhet, känna till larmnummer

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ känna till teknik, taktik och träningsprinciper i ett antal utvalda individuella idrotter och lagidrotter
- ✚ förklara och utföra livräddning i vatten och kunna ge första hjälpen
- ✚ behärska danser av olika slag och visa förmåga till kreativ dans
- ✚ planera och leda idrotts-, friluftslivs- och dansaktiviteter
- ✚ planera, genomföra och värdera egna träningsaktiviteter också med hjälp av digitala hjälpmedel
- ✚ redogöra för samhällsdebatten om sammanhanget mellan fysisk aktivitet, livsstil och hälsa samt farorna med olika former av doping
- ✚ praktisera olika former av friluftsliv i olika naturmiljöer
- ✚ orientera med hjälp av karta och kompass i varierande terräng
- ✚ planera och genomföra utflykter med övernattnig under olika årstider

EURYTMI

Eleverna i waldorfskolan har eurytmi i alla klasser från klass ett till klass 12 d.v.s. avgångsklassen från gymnasiet.

Historiskt sett uppstod eurytmin som en impuls till förnyelse av de traditionella scenkonsterna, balett, teater och opera. Man återfinner något av 1800-talets sökande efter det totala konstverket i eurytmin, där ett mål är att den mänskliga gestalten ska ge ett så nyanserat uttryck som möjligt av den inre upplevelsevärlden.

I praktiken försöker man att dramatisera eller omsätta text så väl som musik i rörelse, antingen som självständiga produktioner eller som en integrerad del av teater, dans och opera. Målet är att synliggöra språkets inre bildkaraktär och dynamik, såväl som rytmen, klangen och helt in i den grammatiska uppbyggnaden. För att uttrycka musikens inre dynamik tar man utgångspunkt i elementen takt, rytm, melodi och harmoni.

I skolsammanhang kommer undervisningen att ligga i spänningsfältet mellan språkets mer förpliktande karaktär och musikens frihetsrum. Förutom att försöka vidareutveckla de sceniska konstformerna, innefattar arbetet i eurytmi element från andra ämnesområden, som litteratur, arkitektur, geometri. Vid sidan av att vara ett självständigt ämne i skolan, kan det därför med lätthet sammanlänkas med undervisningen i andra ämnen.

Ursprungligen blev eurytmin insatt som ett ämne i skolan för att utveckla elevernas lyhördhet och därigenom uppöva deras sociala färdigheter, och som ett tillägg till gymnastiken för att stärka förmågan att omsätta individuella initiativ till ett personligt handlingsuttryck. Mer konkret tar undervisningen å ena sidan sikte på att ge eleverna självinsikt och säkerhet i förhållande till den egna uttrycksförmågan, motorik och kroppsspråk, och å den andra sidan på att utveckla och stimulera elevernas förmåga till samarbete och dialog.

För övrigt utformas eurytmiundervisningen metodiskt-didaktiskt i nära samarbete med progressionen i den övriga läroplanen.

I klass 1 – 3 ingår eurytmiämnet i en viktig socialiseringsprocess. Förmågan att lyssna till musik och text är central. Därför används akustiska instrument, berättelser och dikter, tematiskt hämtade från äventyren, legenderna, fablerna och årstidsfesterna, det vill säga från de lärostoff som eleven annars också möter i skolvardagen och under skolarbetet. Eleverna utmanas under dessa år i huvudsak som en del av en grupp i grupprörelser. Elevernas naturliga förmåga till efterhärming, intresse och inlevelse utgör grunden för arbetet. De allra flesta övningarna görs i ring eller i förhållande till enkla former, spiraler, flättnönster. Övningarna läggs upp så att eleverna kontinuerligt övar sin rörelseförmåga, i spannet mellan det finmotoriska och grovmotoriska, och i förhållande till olika karaktärsuttryck och kontraster.

I klass 4 till 6 är det klart definierade områden som bearbetas i eurytmiundervisningen.

I klass 4 knyts undervisningen till de områden som utgör teman för periodundervisningen, speciellt då den fornnordiska historien och mytologin. I eurytmin bearbetar men företrädesvis stavrim och de kraftfulla bilderna ur Eddan. I det musikaliska är medvetandegörandet av takt, rytm och notvärde det centrala.

Från och med klass 5 ges undervisningen i mindre grupper. Det innebär en högre grad av individualisering och arbetet intensifieras. Nu överges cirkeln som central form och uppgifterna utförs i större grad frontalt. Huvuduppgiften för undervisningen i klass 5 är att eleverna skall ges möjlighet att nyansera sitt förhållande till olika eurytmiska grundelement; i ljudeurytmin läggs fokus på de klassiska versmåttan, troké, jamb, anapest osv. och i toneurytmin dur och moll och de olika tonarterna.

Ett överordnat tema för klass 6 är bland annat arbetet med struktur och sammanhanget mellan orsak och verkan. I eurytmiundervisningen kommer detta arbete till uttryck bland annat genom de så kallade stavövningarna.

I klasserna 7 – 9 kommer väsentliga sidor av ämnet fortsättningsvis att innebära ett arbete med de sociala strukturerna i elevgruppen. På många sätt kommer de mellanmänniska utmaningarna att vara mer framträdande än i de lägre åldrarna. Därför kommer uppgifter som kräver systematik, ordning och samarbete att prioriteras, samt geometriska former, stavövningar osv. Undervisningen kommer dessutom att innebära en fördjupning och differentiering av ljud- och toneurytmin. Metodiskt läggs undervisningen upp så att eleverna i allt större grad utmanas individuellt. En viktig sida av undervisningen i ämnet är att eleverna upparbetar självständighet i förhållande till övningarna.

Mål

Klass 3

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- känna sig trygga i att röra sig efter ett visst mönster i en pedagogiskt ledd grupp
- hitta sin plats i en naturlig gemenskap
- vara trygga i förhållande till sin egen motorik
- ha en säker orientering i rummet utgående från sin egen kropp
- ha grundläggande färdigheter i att röra sig till musikaliska element som rytm, motiv och melodi
- leva sig in i och uttrycka genom rörelser kontraster som varmt-kallt, snabbt-långsamt, modig-rädd, tung-lätt
- leva sig in i och framställa olika gestalter, karaktärer, djur osv.
- leva sig in i och framställa olika naturelement på ett karakteristiskt sätt

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ bemästra de viktigaste eurytmipedagogiska stavövningarna
- ✚ genomföra ett arbete med gruppuppgifter där enkla geometriska former och stavövningar kombineras till ett enhetligt uttryck
- ✚ ge bidrag till koreografi byggt på element som bas – diskant, motivbehandling, sekvens, frågor och svar
- ✚ arbeta med enkla texter och dikter där fot- och armrörelser används för att uttrycka rytm, vokal och konsonant
- ✚ öva in eurytmisk framställning av musikstycken med betoning på takt, rytm och tonhöjd fram till en åldersadekvat nivå
- ✚ känna skillnad på dur och moll med hjälp av karakteristiska musikstycken

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ utföra de eurytmipedagogiska stavövningarna med säkerhet
- ✚ skapa egna former och koreografier som bygger på de eurytmipedagogiska stavövningarna
- ✚ ha översikt över och bemästra olika geometriska former
- ✚ känna till och deltagit i utarbetande av eurytmiska former där det grammatikaliska ligger till grund för koreografin
- ✚ uttrycka rytm och motrytm med hjälp av huvud, händer, fötter
- ✚ ha fått insikt i och erfarenhet av att utarbeta ljudeurytmi baserad på det lyriska, episka och det dramatiska
- ✚ visa alla grundläggande element inom ton- och ljudeurytmi
- ✚ ha förståelse för olika användning av de eurytmiska grundelementen på ett konstnärligt adekvat sätt, till exempel i betoning av olika element i ett musikstycke eller text
- ✚ utarbeta och nedteckna egna koreografier till musik och text
- ✚ ha upparbetat kännedom om och ha deltagit i utarbetandet av olika eurytmiska former baserade på musikaliska grundelement, till exempel intervaller, dur och moll

DATAKUNSKAP/IKT

Datorer har blivit relativt enkla att använda. Nya användare, från mycket unga till äldre människor, finner sig lätt till rätta i textbehandling eller på internet. Små barn har ofta redan vant sig vid komplicerade rutiner som den vuxna läraren ibland inte ens har stiftat bekantskap med. Det är först när det uppstår fel, eller när vi ska värdera säkerhet, när vi ska byta maskinvara, när sökmotorn inte ger det förväntade resultatet, eller när vi ska ta ställning till andra sidor av den ogenomsådliga mikroteknologin, som användaren inte upplever datateknologin som lika självinstruerande.

Dataundervisningen på waldorfskolan ska därför fokusera på digitalteknologins verksamhetsområde, dess specifika egenskaper, fördelar och faror – datorn ska alltså inte bara användas som ett verktyg till problemlösning, utan uppmärksamheten ska genom alla årskurser också riktas mot en grundförståelse för den digitala teknologin. Denna grundförståelse av hur maskinen arbetar skapar grund för värderingsförmåga och personlig känsla av bemästring. Med denna kontextförståelse från egna erfarenheter kan eleverna upparbeta sunda förhållningssätt och ett reflekterande förhållande till problemställningar som personskydd, upphovsrätt, källkritik, säkerhet och etiska frågeställningar.

Enskilda lite mer ämnesspecifika mål tas upp under de enskilda ämnena.

Mål

Klass 6

Målet med undervisningen är att eleverna ska

- ✚ ha basfärdigheter i tangentbordshantering
- ✚ kunna hantera menyer, mappar, lagra filer, förstå filnamn, starta program, fönster, förstå skillnaden mellan att minimera och att stänga ett fönster osv.
- ✚ ha upparbetat färdigheter inom grundläggande textbehandling, strukturering med hjälp av systematiskt användande av stiltyper, grundläggande typografiska regler, tabeller, spalter, sidnumrering samt infogande av bilder med bildtext på olika sätt och med kännedom om krav på upplösning och kvalitet, bildformat osv
- ✚ ha en grundläggande, generell insikt i nätvetenskap och säkerhet
- ✚ kunna redogöra för skillnaden mellan information på internet och i kvalitetssäkrade texter
- ✚ göra presentationer med hjälp av digitala verktyg

Klass 9

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ olika typer av talbehandling genom praktiska övningar med kalkylblad
- ✚ behärska visualisering av siffermaterial genom grafik
- ✚ författa egna uppgifter på data både med bild och text
- ✚ behärska textstilar så att de kan strukturera egna texter självständigt
- ✚ behärska ordbehandlingsprogram, till exempel kunna använda avancerade funktioner som bildtext, innehållsförteckning, automatkorrigering, fotnoter, punktlistor, numrering, sidnumrering, sidhuvud och -fot, använda tabeller och spalter, tekniker för källhänvisning osv
- ✚ känna till att det finns olika filformat och vad de används till
- ✚ ha kunskaper om grundläggande ergonomi för att motverka belastningsskador
- ✚ ha kunskap om grundläggande bildbehandling, komprimeringsstandarder och filformat för bilder och grafik
- ✚ ha lärt sig att självständigt söka information om ett ämne med hjälp av avancerade sökkriterier
- ✚ ha generell kunskap och sökmetoder och sökmotorer, och i anslutning till det också ha god kunskap om problemställningar runt upphovsrätt och källkritik
- ✚ använda digitala kartor

ELEVRÅDSARBETE

Elevrådsarbete i waldorfskolan är den formella förlängningen av skolans grundläggande arbete med att lära eleverna vad ett samhälle är, vilka lagbundenheter man möter när människor ska samarbeta, varför det är viktigt med regler och hur de uppstår, och hur man kan lära sig att bidra till gemenskapen genom att visa respekt för andra, men också genom att ta egna initiativ.

Elevrådet bygger på alla elevers lika värde och idealet att allas röster ska höras. Det är också viktigt att de valda elevrådsmedlemmarna informerar i klassen/gruppen/på allmänna möten om elevrådets arbete. Idealet om mesta möjliga demokrati och medverkan kan ges goda förutsättningar på en skola. Det är också den viktigaste förutsättningen för en öppen och trygg inlärningsmiljö.

Samtidigt skall skolan se till att eleverna lär sig att ett valt, representativt organ, som elevrådet, kan ges fullmakt och mandat att handla i gemenskapens namn.

Det är avgörande för elevernas motivation att de upplever att de kan medverka till utformningen av skolan och skolverksamheten. Waldorfskolan betonar att det bör ske på ett pedagogiskt sätt. Förväntningarna om medverkande och medbestämmande måste uppfyllas på ett reellt, men realistiskt sätt. Helt centralt bör vara att eleverna upplever att ju äldre de blir, desto närmare kommer de beslutsprocessen i skolan. Samtidigt måste de från första dag uppleva att de blir tagna på allvar. Avståndet från elev till lärare och skola ska vara så kort som möjligt.

Det är egentligen inte möjligt att skilja ut allt det som bidrar till elevernas sociala växande till ett eget ämne. Varje timme i skolan och varje minut har i sig potential att bidra till detta. Inte desto mindre är institutioner som klassens timme, allmänna möten och elevråd centrala arenor för praktiskt övande i samarbete och medverkan. Arbetet med dessa tillfällen ger viktiga bidrag till att nå waldorfskolans mål om att hjälpa fram det självständiga i varje människa.

Mål

Klass 9

Självständighet och samarbete

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ ge exempel på och diskutera skillnader mellan beskrivning och värdering
- ✚ känna till begreppen politiskt korrekt och inkorrekt genom exempel
- ✚ diskutera begreppen tolerans och kompromiss
- ✚ ta personlig ståndpunkt, föra fram och argumentera för en sak och komma med debattinlägg
- ✚ redogöra sakligt för en annan åsikt än den egna
- ✚ redogöra för begreppet gruppträck och olika grupprocesser och beskriva vad god möteskultur är
- ✚ planera och genomföra möten och ta ansvar för olika grupproller
- ✚ skriva och lägga fram protokoll och referat
- ✚ diskutera och praktisera metoder för konflikthantering, speciellt inom skolan

Medverkan

Målet med undervisningen är att eleverna ska kunna

- ✚ redogöra för barn och ungas plikter och rättigheter i samhället
- ✚ berätta om innehållet i begreppen samarbete, medverkan och demokrati
- ✚ diskutera olika möjligheter att utvidga eller ändra demokratibegreppet som referendum, sänkt ålder för rösträtt m.m.

- ✚ diskutera konsekvenser för skolgemenskapen och samhället och den enskildes privatliv när det gäller fenomen som blogga, chatta, olika mobiltjänster osv.
- ✚ veta vad det innebär att representera andra som förtroendevald i elevgruppen, elevråd och andra sammanhang
- ✚ berätta om elevrådets uppgifter, diskutera valordning och delta i besluts- och valprocesser
- ✚ diskutera vad det innebär att visa lojalitet för majoriteten och respekt för minoriteten
- ✚ ta upp och presentera ärenden som angår eleverna i olika organ i och utanför skolan
- ✚ kartlägga, genomföra och utvärdera konkreta åtgärder för att skapa en inkluderande och inlärningsbefrämjande miljö

UTVÄRDERING

Den idémässiga sidan av waldorfskolans värderingsformer behandlas i ett eget kapitel i läroplanens generella del. Här följer en kortfattad översikt.

1. Informell, muntlig utvärdering

I de allra flesta ämnen finns det en ständigt pågående dialog mellan lärare och elev utifrån elevens aktivitet från lektion till lektion. Denna del av evalueringprocessen går ej att formalisera, men bör ändå tillskrivas sin rättmätiga betydelse som pedagogiskt verktyg.

2. Efterarbete, utvärdering av inlämnade arbetsböcker, skriftliga uppgifter och eventuella prov

Den enskilde ämnesläraren gör sin utvärdering av elevens resultat och arbetsprocess i ämnet sett i förhållande till mål och förutsägbara utvärderingskriterier, med hänvisning till vidare arbete och bakgrund för eventuella justeringar av undervisningen. Skolan fastställer rutiner och tidsfrister. Formen är skriftlig utvärdering till elev/målsman, med en kopia till lärarens elevmapp.

3. Elevsamtal, elev-lärare och utvecklingssamtal elev-målsman-lärare

Båda dessa samtalsformer innehåller följande element, där alla parter har anledning till aktivt deltagande:

Ämnesmässigt: Belysning av elevens utveckling i förhållande till sig själv och i förhållande till läroplanen. Summering och utvärdering av elevens styrkor, utmaningar och områden för förbättring, kartläggning av elevens behov av förändringar i undervisningsupplägget, eventuell hjälp och stöd från skolan och målsman.

Socialt: Sammanfattning av elevens generella trivsel, beteende och attityder gentemot andra elever och lärare, formulering av mål som kan vidareutveckla

elevens starka sidor och stärka de svaga. En viktig fråga är hur eleven själv kan bidra till att förbättra förutsättningarna för inläring/inlärningsmiljön. Individuellt: Genom dialogformen övas eleven till att se sig själv. De starka sidorna betonas och områden som behöver övas tas upp. Generellt ska samtalen fokusera och prioritera, föreslå åtgärder, uppmuntra, ställa upp nya mål. Formen är muntlig, dokumentation sker genom sammanfattande anteckningar till elevmappen.

Om samtalen mynnar ut i ett avtal, skall detta formuleras skriftligt och signeras av lärare och elev. Det ska framgå av avtalet när det ska utvärderas. Från utvecklingssamtalen ska målsman ha en kopia av anteckningarna.

4. Halvårsrapport

Det ges en utvärdering av elevens insats och utveckling när halva skolåret har gått. Utvärderingen innehåller en kort sammanfattning av elevens utveckling och framsteg i förhållande till sig själv och till läroplanen. Under de tre första skolåren redovisas utvärderingen muntligt till målsman i samband med utvecklingssamtal. Från och med klass fyra redovisas utvärderingen skriftligt till elev och målsman. En kopia av utvärderingen sparas i elevmappen.

5. Läsårsbrev

I slutet av varje läsår skrivs ett läsårsbrev för varje enskild elev. Under de tre första åren riktas läsårsbrevet till föräldrarna/målsmän. Från och med klass fyra riktas det till elev och föräldrar/målsmän. I läsårsbreven ges en beskrivning av elevernas prestationer och utveckling i de olika ämnena. Jämförelsen görs med eleven själv över tiden och i förhållande till årskursens mål. Sociala förmågor, arbetssätt och arbetsvilja samt framsteg är också viktiga bedömningsområden. Läsårsbrevet kan också gärna vara rådgivande för eleven ämnesmässigt, socialt och individuellt. Från och med klass sex ges i varje ämne ett skriftligt verbalt omdöme enligt en fyrgradig skala (berömliga, goda, försvarliga och svaga). Kopia av läsårsbrevet arkiveras i elevmappen.

6. Betyg, avgångsbetyg

Ett betyg motsvarande de åländska kommunala skolorna ges på begäran vid byte av skola. Avgångsbetyg från klass nio ges i sifferform som supplement till det verbala utlåtandet. Vid sifferbedömningen följs direktiven i landskapet Ålands läroplan för grundskolan.